

OFFLINE

MAGAZÍN PRO LIDI S HUMANITOU V HRVI

téma umělá inteligence

Tipy na užitečné aplikace pro studující i akademiky

Přehledný seznam nejužitečnějších aplikací využívajících AI.

Na umělou inteligenci nejsme připraveni

AI z pohledu práva a etiky.

Algoritmus způsobuje, že vidíme spíše negativní věci

Rozhovor s Miroslavem Vlčkem o proměnách sociálních sítí a jejich vlivu na naše životy.

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
FILOZOFIČKÁ FAKULTA

JARO • 08/2023

08

Editorial

Při pročitání textů aktuálního čísla OFFlinu věnovaného digitálním technologiím, vzdělávání a umělé inteligenci, mne zaujaly dva fenomény, jež s tematickým zaměřením čísla úzce souvisejí – informační přehlčení a *deepfake*. Před nedávnem se na sociálních sítích Vědy24 objevil zajímavý příspěvek srovnávající vývoj objemu znalostí lidstva mezi léty 1600 a 2023. Přehledný a poněkud děsivý graf ukazuje, že v roce 1600 dokázali nejinteligentnější lidé na Zemi obsáhnout veškerý objem znalostí lidstva. A zatímco se objem znalostí mezi středověkem a průmyslovou revolucí zvětšil asi 10×, bylo ještě v roce 1900 možné vybrat a uchopit z lidského poznání to podstatné, zatímco v roce 1950 šlo z několika vybraných oborů pojmout už jen jejich základy a prohlásit je za „všeobecný přehled“.

Od roku 2000 však již nelze vybrat žádný reprezentativní průřez lidským věděním, jenž by se jedinec dokázal naučit. Nic jako „všeobecný přehled“ se nedá rozumně nadefinovat, protože objem lidského poznání se za posledních dvacet let zvětšil víc než za celou předchozí historii lidstva. Informační přehlčení plynoucí z překotně se rozvíjejícího poznání má jednak zásadní dopad na to, jak vnímáme rapidně se měnící svět, realitu a fakta a jak je dokážeme zpracovat, ale rovněž vyvolává znepokojivé otázky související s fenoménem umělé inteligence. Ta totiž dokáže komplexně zpracovat a učit se z obrovského množství dat shromážděného lidstvem v online prostoru způsobem, jehož lidský mozek není schopen a dalece přesahuje jeho kapacitu. Dokáže také postprodukovat zcela novou „realitu“ bez etické zodpovědnosti a s nulovým respektem k pravdě, což může být záměrně zneužito od vytváření lživých webů, tweetů až k tzv. *deepfake* syntetickým médiím.

Co to bude znamenat pro vzdělávací systém a pro naši společnost? I o tom se dočtete v aktuálním čísle OFFlinu, kde se mimo jiné Nela Parmová zamýšlí nad tím, jak dalece naše životy ovlivňují digitální algoritmy, čím jsou pro nás sociální sítě, jak se na nich chováme a jak se proměňují. Umělá inteligence

rovněž pracuje s algoritmy, ale díky neuronovým sítím a hlubokému učení (tzv. *deep learning*) mnohem sofistikovanějším způsobem, jenž kromě zjevných benefitů s sebou nese i výše naznačená rizika, která popisuje článek s názvem *Na AI nejsme připraveni*.

V článku *Nepodléhejme panice* se snažíme vyvrátit další zažitou obavu, že řada profesí zanikne a bude zcela nahrazena AI. O tom, jaká je pravděpodobná budoucnost překladatelů a tlumočnicků, se v rozhovoru zamýšlí germanista a překladatel Milan Pišl.

Studenti si mohou přečíst, jak přistupují jejich vyučující k AI ve vztahu k výuce a jak se promění výuka na vysokých školách. V rozhovoru, který připravila naše studentka Marie Linzerová, představíme nového kolegu Miroslava Vlčka, odborníka na média a sociální sítě a garanta nového modulu FF Základy žurnalistiky.

Připravili jsme pro vás také zábavný kvíz, v němž si můžete vyzkoušet, zda dokážete odlišit původní dílo člověka od díla AI. Máme pro vás i rady a tipy na užitečné aplikace využívající pokročilé technologie, které pomáhají s vědeckou prací a studiem a samozřejmě nechybějí tipy na zajímavé čtení a mnoho dalšího z dění na naší fakultě.

Výzkum v oblasti umělé inteligence je stále velmi aktivní a přináší nové možnosti a výzvy. Je zde také potenciál pro spolupráci mezi lidskými a strojovými systémy, což může vést ke zlepšení produktivity a kreativity. V tomto speciálním vydání jsme se snažili poskytnout čtenářům přehled o tom, co je umělá inteligence, jak funguje a jaký má dopad na naši společnost. Doufáme, že vám naše články pomohou lépe porozumět této technologii a připravit se na její budoucí vliv na náš svět.

Tento poslední odstavec napsala AI GPT-4.

Přeji Vám příjemné digitální, inteligentní a offline čtení!

šéfredaktorka časopisu
a proděkanka pro vnější
a zahraniční vztahy FF OU

Daniela
Rywiková

Obsah

Téma umělé inteligence

- STRANA 2–5 Na umělou inteligenci nejsme připraveni
- STRANA 6–7 Fenomén Deepfake v našich životech
- STRANA 8–11 Algoritmus způsobuje, že vidíme spíše negativní věci
rozhovor s odborníkem na masmédiá dr. Miroslavem Vlčkem
- STRANA 12–14 Jak AI promění výuku na vysokých školách
- STRANA 15–17 Nepodléhejme panice, AI nevymaže celé profese

Seznamte se s...

- STRANA 18–21 Bude na nás dokázat, že studium jazyka má i nadále smysl
rozhovor s germanistkou a translátologem dr. Milanem Pišlem

Téma umělé inteligence

- STRANA 22–23 Tipy na užitečné aplikace pro studenty*ky i akademiky*čky
- STRANA 24–26 Kvíz OFFline. Člověk nebo AI?
- STRANA 27–28 Knižní tipy

My ve světě, svět v nás

- STRANA 29–30 Vlastní startup si můžete naplánovat v rámci praxe
rozhovor s lektorem dr. Fabiem Papa
- STRANA 31–32 Filda klade důraz na přenositelné pracovní kompetence a praxi
- STRANA 32–33 Digital Womanist: Nový evropský projekt na podporu žen využívajících IT v oblasti humanitních věd

Seznamte se s...

- STRANA 34–35 S knihou *Vzpomínky na starou Moravskou Ostravu* je cestování časem dovoleno

Studenti studentům

- STRANA 36 **Není nám to jedno. Studentská komora vyzývá k podpoře humanitních oborů**

OFFline – pololetník Filozofické fakulty Ostravské univerzity 8/2023 /
šéfredaktorka: Daniela Rywíková / výkonná redaktorka: Nela Parmová / redakce: Ondřej Sliška, Marie Linzerová / editor: Jakub Varga / grafické zpracování, sazba a ilustrace: Helena Franz / fotografie: Ivana Křištofová, Nela Parmová, Jana Hájková / vydavatel: Ostravská univerzita, Dvořákova 7, 701 03 Ostrava, tel.: 553 461 814, 734 353 573, email: redakce.offline@osu.cz / tisk: Morava press s.r.o., tištěno na recyklovaný papír.

Neprodejné, periodický tisk registrovaný u Ministerstva kultury ČR pod ev. č. MK ČR: E 23754, ISSN 2694-7811. Vychází v nákladu 250 ks a v elektronické podobě zveřejněný na webových stránkách www.ff.osu.cz. Vychází dvakrát ročně. Členové*ky redakční rady: Robert Antonín, Daniela Rywíková, Nela Parmová, Marie Linzerová, Helena Franz. Podmínky pro přispěvatele*ky: své náměty a články mohou zasílat studentí*ky, členové*ky akademické obce, zaměstnanci*kyně a absolventí*ky

Filozofické fakulty Ostravské univerzity nejpozději do konce druhého nebo osmého měsíce příslušného roku na adresu: redakce.offline@osu.cz. Texty lze zasílat pouze ve formátu .doc nebo .docx, fotografie ve formátu .jpg v rozlišení minimálně 300dpi. Redakce si vyhrazuje právo zaslané texty upravovat či redakčně krátiť, případně text nepřijmout, není-li v souladu s redakčním plánem připravovaného čísla. O obsahu čísla rozhoduje redakční rada.

2

RUBRIKA >
Téma umělá
inteligence

> TEXT Nela Parmová

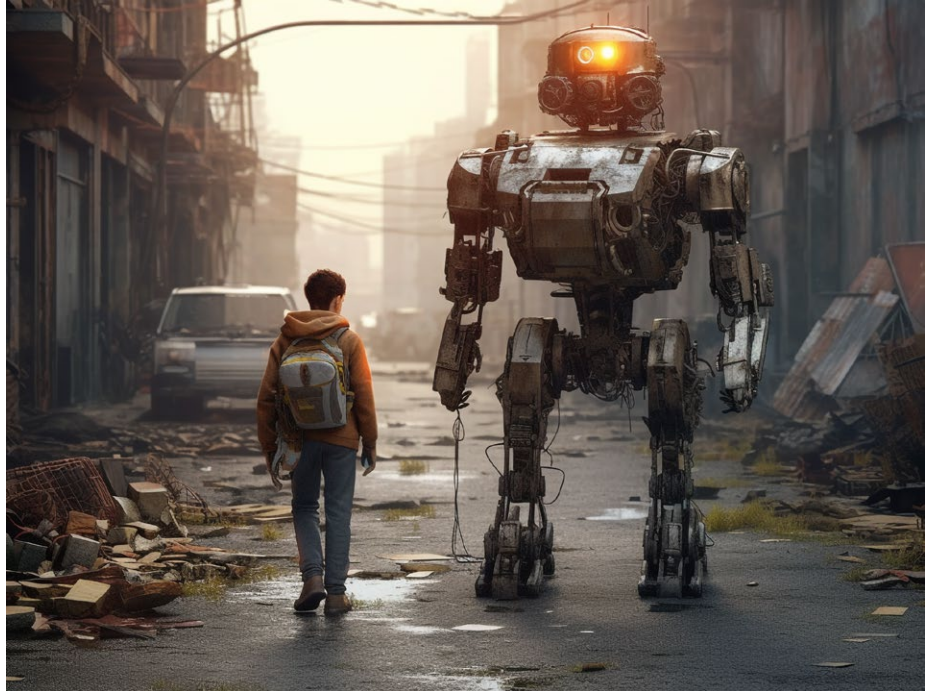
> ILUSTRACE Helena Franz s Midjourney

Na umělou inteligenci nejsme připraveni

Právě prožíváme další fázi průmyslové revoluce charakteristickou nástupem umělé inteligence (AI - Artificial Intelligence). O AI toho bylo v uplynulých měsících napsáno tolik, že každý další článek se jeví jako špinění papíru. Na druhou stranu je dobré na ni nahlédnout v souvislosti s humanitními a společenskými vědami, z pohledu práva a etiky, které by měly při nástupu každé revoluční technologie sehrávat podstatnou úlohu. Dokážeme domyslet dopady vývoje AI a včas zatáhnout za pomyslnou záchrannou brzdu?

- < Zadání: AI-bot na procházce v ponurém dystopickém světě, Midjourney
- > Zadání: Člověk a AI-bot jako otrokář v postapokalyptickém světě, Midjourney

Proměna světa a lidstva začíná. Svěřili jsme ji do rukou technologů a vývojářů

Fanoušci nových technologií mluví o umělé inteligenci v naprostých superlativech, aniž by si s ní spojovali cokoli vyložené problematického. Někteří se nezdráhají hovořit o revoluci v technologickém pokroku lidstva a věští naprostou proměnu lidské práce směrem k větší efektivitě a řadě profesí prorokují zánik do několika let, ne-li měsíců. Nakolik je toto tvrzení realitou a nakolik je spíše marketingovým tahem? Je opravdu lidstvo tak krátkozraké, aby se zcela odevzdalo do rukou umělých neuronových sítí, o nichž nemáme zcela přesnou představu, jak vlastně fungují? Opravdu se vzdáme velké části lidské práce, která představuje osobní naplnění mnohých z nás? Ztratíme solidaritu s těmi, co se nedokáží nebo nechtějí spoléhat na nejmodernější technologie? Vzhledem k tomu, že řada renomovaných odborníků, včetně Elona Muska nebo Steva Wozniaka, se podepsala pod petici vyzývající k pozastavení vývoje AI a jakési „revizi“ dopadů, jsou si někteří odborníci vědomi mnoha rizik, s nimiž je AI spojena. Na druhou stranu rychlovlak v podobě umělé inteligence už vyrazil ze stanice a zastavit ho půjde v této fázi už jen stěží. I kdyby se na dočasné stopce ve vývoji či přísné regulaci užití shodla

většina států v rámci Euroatlantického světa, Čína nebo Rusko se nikoho ptát nebudou a zejména v Číně je vývoj AI velmi pokročilý. Otevírá se zcela nové podnikatelské pole, které brzy nebude vykolíkováno jen velkými technologickými giganty typu Meta, Google nebo Microsoft, ale dá příležitost i menším firmám s nejrůznější motivací. Proměna světa a lidstva začíná. Svěřili jsme ji do rukou technologů a vývojářů.

Proč tolik povyku

Nová technologie je naučená konstruovat odpověď obdobně jako lidský mozek na principu sofistikovaného strojového učení z velkého množství dat. Jan Kulveit, expert na rizika a hrozby pro lidstvo působící na Institutu budoucnosti lidstva v Oxfordu a v Centru teoretických studií na Karlově univerzitě v jednom z rozhovorů nastiňuje provokativní otázku: Co se stane, až nás jako lidstvo někdo překoná v předávání myšlenek, v jazyku a způsobu uvažování? Ocitneme

se i my, tak jako náš nejbližší příbuzný – šimpanz – na pokraji vyhynutí? On a mnoho dalších expertů zabývajících se umělou inteligencí přiznávají, že u jakéhokoliv složitějšího algoritmu, který je postavený na hlubokém učení, nikdo přesně neví, proč je jeho výstupem právě to, co jím je. Tedy jaký je klíč, podle kterého daný algoritmus vybírá to, co se nám nakonec zobrazí. Panika mnoha odborníků je způsobena tím, že se podařilo vyvinout entitu, nad níž nemáme tak úplně kontrolu, protože nevíme, jak přesně funguje. Zcela oprávněně se obávají, že se nám časem možná vymkne z rukou a sci-fi filmy se stanou realitou.

Jak přibližně fungují algoritmy, s nimiž pracuje také AI, si můžeme ukázat na jednodušším „modelu“, na sociálních sítích, s nimiž máme všichni zkušenost. Sociální síť nám vytrvale nabízí například videa o pečení dortu jenom proto, že jsme jednou zkoukli recept. Nezamyšlíme se nad tím, proč generuje ono jedno konkrétní video a mnohá další, o nichž se domnívá, že je chceme vidět nebo slyšet. Dort už sice máme dávno upečený a další recepty nepotřebujeme, algoritmus nám je přesto vytrvale nabízí dál. Tímto způsobem »

s námi v podstatě manipuluje, nabízí další a další obsah na základě našich nedávných preferencí, které se nemusí týkat zrovna pečení, ale třeba politiky či společenských názorů. Algoritmus „pochopil“, že právě toto chceme vidět, číst, slyšet a podle toho vybírá obsah. Svým výběrem k zobrazení nás noří hloub a hloub do názorového jádra, obklopuje nás obdobně smýšlejícími uživateli, čímž nám vytváří jakýsi zkreslený obraz reality a obaluje nás sociální bublinou. S ní se sice setkáváme i v běžném životě, kde se obklopujeme lidmi s podobnými názory, nicméně je to také algoritmus, kdo ve výsledku formuje a utvrzuje náš názor, vidění světa i etický rámec. Algoritmy nejenže podsouvají obsah, ale umožňují také propojování velkého množství osob, které by se za normálních okolností nepotkaly a názorově nezformovaly. V důsledku toho vznikají na sociálních sítích velké skupiny, v nichž se šíří a prohlubuje například extremismus, příklon ke konspiračnímu myšlení či dezinformacím. Bez algoritmu by si každý tyto informace či obdobně smýšlející jedince musel aktivně vyhledávat, nikdo by jim je takto krásně neservíroval až před zraky do pohodlí obývacího pokoje. Algoritmus spojuje lidi vzdálené stovky kilometrů, což je stejně úžasné jako nebezpečné. Z roztroušených jednotlivců v rámci komunity vytváří na síti novou silnou názorovou skupinu.

A s umělou inteligencí to může být velice podobné. Bude velmi záležet, kým a k jakým účelům bude využívána. Ve službách dezinformátorů, totalitních režimů apod. se může stát velmi nebezpečným nástrojem, nemluvě o její schopnosti vytvářet tzv. *deepfake*, kde už je pro člověka téměř nemožné rozeznat lež od reality. S nástupem AI přestává být fotografie nebo video důkazem pravdivosti (o tématu *deepfake* více na straně 6–8 v textu Ondřeje Slišky). Může nám podbízet naprosto nepravdivý, manipulativní či škodlivý obsah.

Žádný chatbot nebude nikdy přes všechny snahy programátorů neutrální

Bude velmi záležet, kým a k jakým účelům bude AI využívána

ani objektivní už jenom proto, že pracuje s daty, které historicky obsahují předpojatosti či předsudky a může proto zobrazovat různý pochybný obsah, jaký bude uživatelem žádán. Z vlastní zkušenosti vím, že chatGPT nemá ani moc velký problém se lhaním či fabulací, protože je založeno na strojovém učení, které je trénováno na desítkách miliard dokumentů, textů a zpráv a kvalita odpovědí závisí na dostatku dat. Tam, kde data schází, řetězí slova na základě pravděpodobnosti. Jsou zaznamenány také případy, kdy AI kromě lži s uživatelem manipulovala a nabádala ho k určitému chování (jednomu novináři z New York Times například poradila, aby opustil manželku a nikdo neví, jak AI došla k takovému závěru). Vývoj některých starších chatbotů skončil naprostým fiaskem, protože se v krátkém čase začal velmi radikalizovat nebo projevoval rasisticky a podobně.

Lidstvo na prahu selhání?

Je pochopitelně velmi přitažlivé nechat se zlákat myšlenkou, že za nás AI může řadu věcí vyřešit. Že ji můžeme svěřit řadu komplikovaných úkonů, které nám zabírají obrovské množství času a energie. Vždycky bude efektivnější a přesnější než člověk. Na druhou stranu, ztratíme-li nad ní kontrolu a přestaneme rozumět mechanismům, které jí svěříme (např. ekonomickým, programátorským), nebude už cesty zpět. Proto bychom si měli jasně definovat, kam až necháme umělou inteligenci zajít, kde jí nastavíme onu pomyslnou hranici, za kterou ji nepustíme, je-li vůbec něco takového možné. Už v tuto chvíli totiž není přesně jasné, kam schopnosti neuronových sítí porostou. Nevíme ani to, kým a kde je AI nyní využívána a je rovněž naivní domnívat se, že pomyslný zisk bude

upozaděn před možnými rizikovými faktory spojenými s využitím AI. Budeme proto akutně potřebovat mezinárodní právní normy definující, v jaké oblasti lidského konání bude legální AI využívat. Bez obdobné mezinárodní dohody, jakou je regulováno například atomové zbrojení, se lidstvo asi neobejde. Ale i v tomto případě vidíme, jak je dodržování takových dohod problematické...

Dalším rizikovým faktorem je obrovské množství dat, které do AI vkládáme, aniž bychom měli plnou kontrolu nad tím, co se s nimi dále děje, jak je s nimi nakládáno. O rizicích spojených s osobními údaji na internetu či sociálních sítích jsme se už poučili a víme, jak snadno mohou být zneužitelné. Dosud není nijak ošetřeno, kam odchází data o každém uživateli, firmách či vládách, které bychom umělé inteligenci potencionálně sdělovali.

AI totiž vtrhla na scénu dřív, než byly nastaveny jakékoli normy a regule. Už před třemi lety na popud Kanady a Francie vznikla mezinárodní platforma *Globální partnerství pro umělou inteligenci* (GPAI), která se zaměřuje na rozvoj a dopady umělé inteligence. Otázkou zůstává, jak dalece kooperuje s velkými technologickými hráči. Součástí této platformy je vedle dalších 24 zemí také Česká Republika. Čína a Rusko chybí. Pracovní skupina je složena z odborníků různých oborů včetně těch humanitních a společenských, jejím hlavním cílem je dohled nad možným zneužitím, nezamýšlí se ale nad tím, kdo ponese odpovědnost za případné chyby, které mohou neregulovaným užíváním AI nastat a podobně. Budou možné regule a rozhodnutí jen v kompetenci vývojářů? OpenAI, Microsoft nebo Google jsou soukromé subjekty a se svými produkty nakládají podle platné legislativy. Jedná se ale o produkt, s nímž nemá lidstvo velkou zkušenost a neexistuje pro něj mezinárodní legislativní rámec. Takže výzva signatářů k pozastavení vývoje dává v tomto kontextu hluboký smysl. Otázkou ovšem také zůstává,

do jaké míry se jedná o skutečné obavy z celospolečenských dopadů nekontrolovatelného užívání umělé inteligence ve všech oblastech lidského konání a do jaké míry o obchodní kalkul, aby velcí technologičtí hráči dokázali srovnat krok s konkurencí. Doufejme jen, že na případná legislativní opatření a revizi dopadů už není pozdě.

Co si o regulaci a míry nebezpečí „myslí“ samotná GPT-3.5?

[?] Měla by být umělá inteligence dostupná všem lidem bez ohledu na vzdělání a účel, ke kterému ji chtějí využít?

„Umělá inteligence je stále relativně nová technologie a zatímco může přinášet mnoho výhod a přínosů, také se objevují některé obavy ohledně toho, jak bude tato technologie používána.

Vzhledem k tomu, že využití umělé inteligence může mít vliv na mnoho aspektů našich životů, je důležité, aby byla tato technologie dostupná všem lidem, bez ohledu na jejich vzdělání nebo účel, ke kterému ji chtějí využít.

Nicméně je třeba si uvědomit, že správné využití umělé inteligence vyžaduje určitou úroveň znalostí a zkušeností, aby byla používána účinně a odpovědně. Proto by mělo být pro každého, kdo chce využívat umělou inteligenci, k dispozici odpovídající školení a vzdělávání.

Důležité je také zohlednit, že určité využití umělé inteligence může vyžadovat více odborných znalostí a dovedností, což by mohlo znamenat, že by měla být omezena na určité skupiny lidí s určitým vzděláním a zkušenostmi.

Celkově lze tedy říci, že umělá inteligence by měla být dostupná všem lidem, ale zároveň je důležité zabezpečit odpovídající vzdělávání a školení pro její správné využití.“

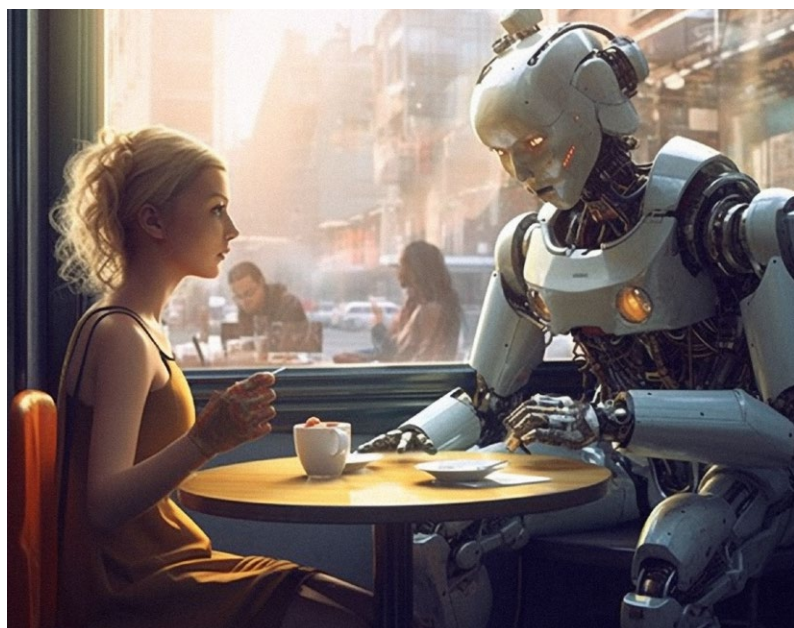
Je AI pro člověka nebezpečná?

„Umělá inteligence sama o sobě není nebezpečná pro člověka. Jedná se pouze o nástroj, který může být využíván k různým účelům. Stejně jako u mnoha jiných technologií však existují určitá rizika a výzvy spojené s využitím umělé inteligence.

Pokud bude umělá inteligence používána zodpovědně a správně, může mít pro člověka mnoho pozitivních dopadů, jako například zlepšení zdravotní péče, vývoj nových technologií a zlepšení kvality života. Nicméně, pokud bude umělá inteligence použita nezodpovědně nebo záměrně škodlivým způsobem, mohou být dopady na lidskou společnost i jednotlivce negativní.

Například, existuje obava, že umělá inteligence může být použita k vytvoření zbraní autonomního boje, k útokům na kybernetické systémy nebo k šíření nepravdivých informací a dezinformací. Je proto důležité, aby bylo využívání umělé inteligence regulováno a aby byly stanoveny jasné etické normy pro její využívání.

Celkově lze říci, že umělá inteligence nemusí být sama o sobě nebezpečná pro člověka, ale může přinášet určitá rizika, pokud není používána zodpovědně a správně.“ **Δ**

▲ Zadání: Novinářka při rozhovoru s ChatGPT-botem u ranní kávy kdesi v Evropě, Midjourney

✓ Francouzský prezident
Emmanuel Macron
při protestech proti
důchodům, AI

Fenomén DeepFake

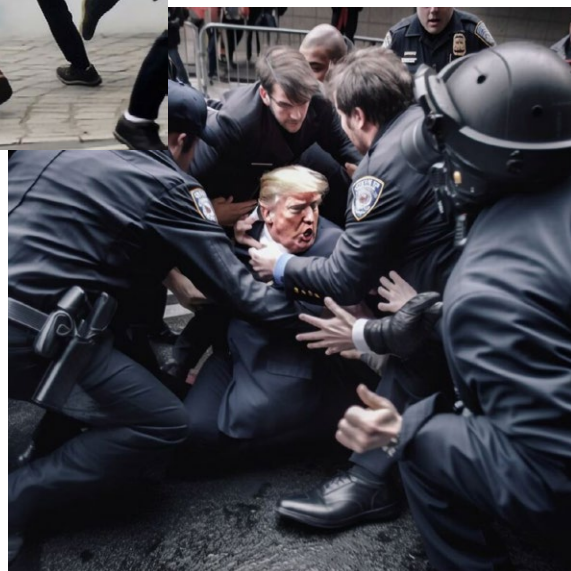

> TEXT Ondřej Sliška

> ILUSTRACE Deepfake vytvořený
umělou inteligencí

✓ Zatýkání bývalého amerického
prezidenta Donalda Trumpa, AI

v našich životech

Informační zahlcení způsobuje, že si dnes již nemůžeme být jisti takřka ničím. Vedle takzvaných dezinformací čili falešných zpráv, které jsou mezi námi odpradáвна, nebo upravených fotek, jichž využívali už diktátoři dvacátého století, se dnes technologie posunuly tak dalece, že je možné manipulovat zdánlivě nemanipulovatelné.

^ Papež František ve stylové bundě, AI

„Co je to to *deepfake*?“

Takzvané *deepfakes* je označení pro poměrně nový druh technologií, který pomocí analýzy dat a strojového učení dokáže – někdy i v reálné čase – měnit a upravovat videa a obrázky. Nejčastěji pak těla a obličeje lidí. Vysvětleno velmi zjednodušeně: program dokáže vzít video, zjistit, kde se na něm nachází obličej člověka a snímek po snímku upravovat tvář tak, aby dotyčná osoba ve videu vypadala jako někdo jiný. Je snad lidskou přirozeností, že se tato technologie používá ve velkém zejména pro tvorbu pornografického obsahu, kdy jsou tváře slavných hereček dosazeny na těla nahých žen a vzniká tak „exkluzivní“ materiál.

Na jedné straně můžeme říci, že se v principu nejedná o nic nového. Záznamový materiál se upravoval už dlouhá léta. Když existovaly jen písemné prameny, vznikaly dezinformační kampaně neskutečných rozměrů, připomeňme Ossianovy zpěvy, Slovo o pluku Igorově nebo legendární české Rukopisy. Když pak byly k dispozici i fotografie, záhadně z nich mizely nehodící se osobnosti – Nikola Ježov vedle Stalina či Joseph Goebbels vedle Adolfa Hitlera. Je proto logické předpokládat, že s rozvojem videí přijde ruku v ruce i technologie, která jimi bude schopna velmi přesvědčivě manipulovat.

V čem je to tedy jiné oproti minulosti?

Domnívám se, že *deepfakes* jsou o to škodlivější a potenciálně nebezpečnější díky nesmírné rychlosti, s jakou se rozvíjí komunikační technologie a sdělovací prostředky. Z pohodlí svého domova se můžete pomocí mobilního telefonu podívat téměř kamkoliv po celém světě. Všichni tak nějak bláhově předpokládáme, že když sledujeme něčí živý přenos nebo se díváme na videa přátel z dovolených, je to autentický záznam, který odpovídá realitě. Stranou odložme fakt, že sociální sítě zkreslují o lidech celkový pohled a představme si, že najednou vidíme něco, co vypadá

jako realita, ale jedná se o podvod. S dostatečně sofistikovanou přípravou bychom už dnes mohli na sociálních sítích snadno rozšířit fámu třeba o tom, že došlo ke střelbě na škole. Na Twitteru se objeví videa, která zachycují střelce, někdo na Instagramu to bude živě vysílat, v soukromých zprávách budou kolovat tisíce fotek a zanedlouho budou tísňové linky zahlceny vyděšenými rodiči, kteří volají policii do školy, kde se vůbec nic neděje. Jenže jim to na Facebook poslali jejich přátelé.

V současnosti se snad nic takového ještě nestalo, avšak bylo by naivní myslet si, že k tomu dojít nemůže. Hrozby, se kterými se setkáváme v souvislosti s *deepfakes* dnes, cílí spíše na jednotlivce. Jak bylo zmíněno výše, jde o poškozování dobrého jména v případech, kdy se slavné osobnosti „objeví“ v pornu. Podobně se však může uškodit i vlivným politikům a manipulovat tak třeba výsledky voleb nebo zajistit kariérní pád vysoce postavenému manažerovi.

Jak se bránit?

Otázka, na kterou se složitě hledá odpověď. Nejjednodušší způsob je vzdělání. Ale co to přesně znamená? Jak implementovat do výuky *deepfakes*? Dovolím si tvrdit, že prvním krokem by měla být diskuze na vysokých školách, kde se připravují budoucí pedagogové, kteří o této problematice pak budou vyučovat mladou generaci. Klíčem totiž není mít natolik vycvičené oko, aby člověk okamžitě rozpoznal *deepfake*. To ostatně snad ani nejde. Není na škodu umět ovládat programy, které nám manipulativní obsah odhalí, ale to nejdůležitější je naučit se brát všechny informace s odstupem, a to především s tím emočním a zpochybňovat. Všimát si zvláštností a ptát se: Jakému účelu video poslouží a komu? Kdo ho zveřejnil? Kdo na tom ztrácí? A kdo naopak profituje? A proč? S dostatečně vzdělanou společností budeme falešným zprávám čelit daleko snáze a zamezíme tragédiím, které se nesou ruku v ruce s emočně vypjatými situacemi.

...a pak je tu legislativní cesta

Řadím se mezi skeptiky a odpůrce omezování svobody projevu, ač si jsem vědom, že se dostávám na tenký led. Považme však, že se podaří prosadit zákon, který bude *deepfakes* – podobně jako jiné takzvané dezinformace – nějakým způsobem řešit. V ten moment se ptám: Kdo posoudí, co je pravda a co je lež? Na základě jakých kritérií se bude *deepfake* posuzovat? Jaká vůbec bude jeho definice? Jak budou postihnuti tvůrci, šířitelé a lidé, kteří jim uvěřili? A nemůže se stát, že toho vládnoucí partaj využije ke svému prospěchu?

Budme proto opatrní, abychom státu ruku v ruce s regulacemi cílenými na *deepfakes* neposvětili také nástroje na omezování svobody projevu. Daleko lepší cestou je již zmíněná osvěta na poli virtuálního světa a podpora vzdělávání v oblasti nových technologií, což samotné *deepfakes* nejen oslabí, ale také nám časem může přinést nové příležitosti, jak třeba i těchto programů využít ku prospěchu.

Nejsem totiž v žádném případě pesimista. Pořád se domnívám, že příchod nových technologií, ač z nich mnozí máme zpočátku strach, nám ve výsledku přinese více dobrého a posune nás nejen technologicky, ale i společensky vpřed. Ostatně i *deepfakes* mají své legitimní možnosti využití. Vždy je ovšem nutné mít správně informovaný souhlas od dané osoby, na kterou se *deepfakes* vytváří a všem musí být jasné, že se nejedná o realitu. Je to tenký led, který se může snadno prolomit, a proto je otázkou, zda potenciální rizika mohou vůbec kdy být nižší než potenciální pozitiva. Ale i ty se na *deepfakes* přeci jen najdou. Například, když se šíří kampaň na boj s malárií do zemí chudých zemí, kde známá osobnost hovoří právě díky *deepfakes* desítkami jazyků svým vlastním hlasem. Mnoho potenciálu má tato technologie i v komerčním nebo zábavném sektoru. Nebo oblast vzdělávání. Třeba když se pomocí *deepfake* videí upozorňuje na nebezpečí samotného fenoménu *deepfakes*.

8

RUBRIKA >
Téma umělá
inteligence

Algoritmus způsobuje,

> TEXT Marie Linzerová

> FOTO Nela Parmová

> ILUSTRACE Helena Franz s Midjourney

že vidíme spíše negativní věci

Život mnohých z nás ve 21. století nabývá různých podob, můžeme si namíchat koktejl podle vlastních preferencí. Někdo přidá kariéru, rodinu, jiný zase vzdělání, vztahy, sport nebo smíchá všechno dohromady. Skoro nikdo ale neunikne technologickému pokroku, díky

kterému máme možnost svůj koktejl ochutit trochu jinak - online svět a sociální sítě. Sportovat je najednou jednodušší, protože trenéry najdu na YouTube, vzdělání je snazší, protože můžu všechno vyhledat a přátel mám tisíc, protože mi stačí pár kliknutí ...

... Fenomén sociálních sítí neodstartoval Facebook ani MySpace začátkem tisíciletí, ale SixDegrees.com už v roce 1997. Následoval LinkedIn, zmíněný MySpace a Facebook, YouTube nebo třeba Twitter. Až o několik let později se na scéně objevuje Instagram a Pinterest spolu s dnes už legendární zapomenutou aplikací Vine. Na začátku za tímto online světem stála především touha spojovat lidi na dálku, umožnit jim sdílet své zájmy s přáteli, podělit se o názory a zajímavé fotky. Tento cíl se sice z dnešního fungování sociálních sítí úplně nevytratil, ale postupem času se k němu přidal obchodní rozměr, čímž online prostor nabyl zcela novou dimenzí. Málokdo z nás si umí představit fungování bez telefonu, ve kterém najde „lék“ na každou nudu. Zvlášť v posledních letech můžeme pozorovat enormní nárůst reklamního obsahu i tam, kde bychom ho dříve nenašli. Někjaký typ inzerce na nás vyskočí vždy po pár instagramových příbězích nebo fotkách a nevyhneme se mu ani v příspěvcích ostatních uživatelů. Zdaleka už nejde ani o svět nejmladších generací, každý profil má potenciál se proměnit v obchodní plátno, na které se chce dostat každá značka. Uvědomujeme si však, co tento „lék“ obsahuje a jak zamíchá s naším koktejlem, nebo ho tam jen bezmyšlenkovitě přidáváme? O proměnách sociálních sítí a o tom, co pro nás znamenají a jak nás ovlivňují, jsme si povídali s Miroslavem Vlčkem z katedry sociologie a garantem modulu *Základy žurnalistiky* na Filozofické fakultě Ostravské univerzity.

(?) Jak se liší funkce sociálních sítí na jejich začátku a dnes?

Ze začátku algoritmus Facebooku nenabízel příspěvky lidí, které jste neměli

Bylo by lepší, aby mladí trávili čas spolu, ale moc jim to neulehčujeme. Je tu tlak na výkon a uplatnění.

v přátelích a dneska takové příspěvky agresivně tlačí, aby tam uživatel pořádně něco měl. Zeď se dala dočíst do konce, úplně si pamatuji ten zážitek „jo, teď jsem to už celé přečetl a nemusím tam několik hodin být, protože tam nic nového není“. Dneska tuhle funkci nemá Facebook ani Instagram. Chápu, proč se to změnilo – aby tam uživatelé trávili více času, až potenciálně nekonečno a viděli potencionálně až nekonečno reklam. To mi přijde jako první velká změna. Dříve jste se uživatelsky, jako tvůrci obsahu, chovali jinak, protože jste věděli, že sdílíte jen v okruhu přátel. Postupně se to začalo rozvolňovat. Vznikla možnost sdílet věci veřejně, začali existovat influenceři, youtubeři a lidé už začali psát cíleně veřejné příspěvky, Facebook začal mít blogovou rovinu.

(?) Které sociální sítě aktivně používáte? Instagram, Facebook nebo Twitter?

Snažím se nepoužívat nic. Když jdu na Facebook na mobilu, tak jdu přes web, aby to pro mě bylo méně pohodlné a byla tam nějaká technologická bariéra, abych tam nechodil tak často. Snažím se ho otevírat jen záměrně, ale někdy mi to uteče, třeba když čekám na tramvaj. Když se něco řeší, tak se podívám, jestli můj Facebook, který je určitým způsobem specifický tím, koho sleduji, to téma nějakým způsobem reflektuje. A pak tam vidím třeba jeden ze sta příspěvků, který je od mých kamarádů. Moje generace už nedává příspěvky na Facebook, nebo dávají, že se jim narodilo dítě, ale někteří tam záměrně ani nedávají fotku. Osobní věci na Facebook už skoro nikdo nepíše, kdysi to bylo jinak.

(?) Vnímáte sociální sítě jako zdroj novinek a zpráv?

Je to pro mě zdroj informací jen určitým cíleným způsobem. Třeba teď, když jsou akademické stávky, které jsou organizovány primárně na Facebooku, tak v momentě, kdy chci něco vědět, jdu tam. Snažím se ale vracet k tomu, jak jsem se dostával k informacím před Facebookem. Když jsem chodil na střední a byla volná hodina, tak jsme šli do kavárny, kde byly tištěné noviny. Sedělo nás pět nebo šest kolem stolu a rotovaly čtyři noviny, které tam měli, což je dneska vzácnost, aby jich bylo tolik v jedné kavárně. Přečetli jsme je za deset minut, protože lidi čtou jenom titulky (smích). Do hloubky jsme šli jen někdy, a pak jsme se o nich bavili. Měl jsem štěstí – to, co se pak přesunulo na Facebook – sdílení článku a debata s kamarády, jsem zažil offline. Neříkám, že dnes ta možnost neexistuje, nebo že to mladí lidé nedělají, akorát vnímám, že naše zkušenost byla intenzivnější, protože jsme tu potřebu neměli žádným způsobem saturovanou v online světě.

(?) Algoritmus má přímý vliv na dobu, kterou online strávíme, jaký obsah konzumujeme a s jakými pocity sítí opouštíme. Jak ho vnímáte?

To je poměrně zajímavý jev. Říká se, že ani programátoři Facebooku neví, jak ten algoritmus funguje, protože ten kód má tisíce řádků. Víme ale, že upřednostňuje konfliktnější témata, protože mají větší engagement. Právě to způsobuje, že vidíme spíš negativní věci. Určité zaměření některých lidí pak může vést k tomu, že jim algoritmus nabízí především nějaký typ dezinformací, specifickou propagandu nebo názorový proud. Jejich postoje a názory jsou pak posilovány a přijímány v rámci specifických sociálních skupin. Kdysi v hospodě jejich argument někdo schvaloval a někdo ne a byli konfrontováni s jinými postoji. Ale na Facebooku a Telegramu získávají i lidé s majoritně nepřijímanými názory pocit, že s nimi hodně lidí souhlasí, protože získávají pocit uznání té skupiny, kterou »

na Facebooku vidí. Tím pádem je jich pořád víc, protože se radikalizují v rámci sociálních skupin se stejným názorem.

(?) Často můžeme slyšet, že sociální sítě jsou televizí pro novou generaci. Co je podle vás pro ně na sociálních sítích tak přitažlivé?

Rostoucí invazivita, rychlejší střihy, více šokující kampaně. Snahu zaujmout a snahu o viralitu obsahu můžeme sledovat u všeho. U televize je ze zákona jasně oddělené, co je reklama a co je televizní obsah. Je tady i televizní obsah, ve kterém je *product placement*, třeba hlavní hrdina pije plechovku Coca Coly, ale mělo by na to být upozorněno, že v tomto pořadu je obsažen *product placement*. Stírá se rozdíl mezi reklamou a obsahem, ale na sociálních sítích na to nemáme regulaci vůbec. Když dáváte příspěvek na Instagram, který se tváří jako vtipné video, tak nemáte povinnost uvést, že jde o placenou spolupráci. Má to jednoduché řešení: zavést pravidlo, ze strany státu, nebo sociální sítě, podle kterého musí být reklama označována.

Existuje ale i „skrytá reklama“, která ani není reklamou. Vytváří to zdání světa, jaký je, Baudrillard třeba mluví o simulakrech. Když je mi například 25 let, mám pocit, že bych měl nosit bílé Adidas boty, protože cítím, že je silný trend, který je ovlivněn i reklamou, ale ne jen tím. Vidím na fotkách někoho cool v těch botách v zahraničí, nosí je spousta slavných lidí a pak milion mých kamarádů. Pak si budu říkat, že bych je měl nosit taky, i když mi třeba můj fyzioterapeut řekl, že pro mě nejsou dobré a budou mě z nich bolet záda. Změnou je to, že vidíme mnohem větší množství podnětů mnohem častěji, protože na sociálních sítích trávíme čas jiným způsobem než ve skutečném světě. Vidíme i mnohem víc lidí než ve skutečném světě. Děti kromě svých spolužáků a ostatních dětí ze sídliště vidí filmové hvězdy, místní influencery, globální influencery a světové superhvězdy. Tím se mnohem častěji utvrzuje myšlenka nějaké normality –

Dnes AI zvládne to, na čem musela dřív pracovat trollí farma

něčeho, co se nosí, dělá, jak se chovat v takových situacích. V tomhle vidím problém. Existují i studie, že naše mozky nejsou nastavené na takové množství podnětů, které jsou navíc specificky cílenými podněty s často dohledatelným obchodním zájmem.

(?) Pokud nejsme stále online, máme pocit, že o něco přicházíme a nebudeme v obraze. Jaké mohou být další účinky dlouhodobého používání sociálních sítích?

Účinky jsou známé, Meta má i své studie, které například ukázaly, že u mladých uživatelů způsobuje Instagram úzkost, a to především u děvčat. Snažím se sociálně sítě používat stylem, že sleduji, co mě přímo zajímá. Pokud to ve mně vzbuzuje nutnost věnovat tomu příliš mnoho pozornosti a tlak, abych viděl další video od tohoto člověka, už je to pro mě podnět, že to pro mě není zdravé. Velkým problémem je nastavení sociálních sítí, abychom tam chtěli trávit co nejvíce času. Za mě je v pořádku, že mladá generace tráví čas na mobilu. Starší lidé si stěžují, když ostatní sedí ve vlaku a dívají se do telefonu, ale předtím lidé četli knížky nebo noviny, změnilo se jen médium. Otázkou je, co konkrétně to s lidmi v jejich osobních situacích dělá. Pokud mívám úzkosti a pocit méněcennosti, tak není dobrý nápad sledovat světové hvězdy na Instagramu, ale sledování zvířátek, protože třeba chovám hady a sledování tematických profilů mě uklidňuje nebo inspiruje, tak proč ne.

Rodiče mi říkali „celý den sedíš u počítačových her a nic neuděláš“, ale to je svým způsobem taky v pořádku. Je tu potřeba se odreagovat nebo trávit čas s kamarády, na které nemám reálné čas. Mladí lidé a děti na sebe nemají čas. Jsou buď v škole, v kroužcích, na brigádách nebo prostě tráví čas s rodinou a sociální sítě jsou pro ně jediným způsobem, jak se spolu bavit. Určitě by

bylo lepší, aby trávili čas spolu, ale moc jim to neulehčujeme. Je tu tlak na výkon a uplatnění, navíc k tomu neúměrně mnoho hodin stráví ve škole, které nebudou ve výsledku úplně produktivní. Všechno se to svaluje na technologie, ale ani ta offline společnost mladým lidem neulehčuje život. To je podle mě i jedním z důvodů, proč jsou sociální sítě nejenom u mladých lidí tak úspěšné. Je těžké se potkávat tak, aby to nebylo drahé. Celý večer v hospodě je drahý, ale v zimě to jinde moc nejde a u nás se nenosí sedět v létě venku na ulici. Na západě jsou parky plné lidí, k nám se to taky vrací, ale vidím tam spíš mladé lidi než lidi ve věku mých rodičů. Nejsme zvyklí užívat veřejný prostor společensky, chybí nám ty prostory, tak se logicky přesouváme do online světa, kde je to rychlejší a levnější, navíc tam funguje dopaminová odezva.

(?) Je snadné být na sociálních sítích – o spoustě lidí toho hodně vím, můžeme si cokoli poslat nebo vyřídít. Pokud už se chceme fyzicky potkat, většinou to musí být účelné.

Tlak na produktivitu tady je, obzvlášť pro mladé lidi musí být stresující. Je v nich vyvoláván pocit, že musí vše umět – mluvit několika jazyky, umět programovat, mít social skills a umět pracovat individuálně i ve skupinách. Na Facebooku je komunikace jednodušší, máte jen slova, odpadá velká neverbální část, i když ji do nějaké míry nahrazují nějaké smajlíky. Můžete psát, přepisovat, upravovat, měnit, mazat a napsat místo toho úplně něco jiného. Tyto možnosti jsou výhodou sociálních sítí, ale zároveň podle mě vytvářejí tlak nejen na studenty, aby se vyjadřovali perfektně i offline.

(?) Spousta lidí má problém ve face-to-face situacích, neumí se druhému podívat do očí, jsou to například introverti. Starší lidé si někdy myslí, že se z nás stanou sociální blbci kvůli krátkým zprávám a nepoužívání interpunkce.

- > Zadání: Mnoho stejně oblečených lidí se smartphony v ruce, široká ulice, Midjourney

To je strach z technologií, který tady vždycky byl. Když začínala fotografie, lidé říkali, že se přestane malovat a taky to nebyla pravda. Teď začíná umělá inteligence, část lidí má oprávněný strach, že lidé přestanou být kreativní, ale oni nepřestanou, jen se to nějakým způsobem promění. S každou technologií to tak je, od nástěnných maleb až dodnes. Starší generace má vždycky pocit, že ta nová bude hloupější, ale většinou je to naopak. Když se podíváme na to, co má dneska umět dvacetiletý člověk a co měl umět kdysi, je to rozdíl. Dneska dvacetiletí lidi nepouštíme do světa a ještě uzavřeme velkou část z nich dlouho na školách, stážích, mezistupních a nástavbovém vzdělávání. Připravenost do práce je v mnohých věcech úplně jinde, protože technologie a požadavky jsou úplně jinde.

(?) Technologie a sociální sítě odstranily fyzické překážky komunikace, jaký vliv to může mít na vztahy a interakci mezi lidmi?

Myslím si, že záleží na konkrétní situaci. Taky jsou na to studie – uživatelé, kteří mají velké *social skills*, profitují z používání sociálních sítí, protože ještě znásobují své kompetence, zatímco uživatelé, kteří je nemají, nebo jsou oslabeni, zůstávají o to víc pozadu. Ve fyzickém kolektivu je reálnější se prosadit. Na výletě na chatu s lidmi ze

střední školy se do kolektivu nějakým způsobem začleníte, i když jste úplně nespolečenský člověk, protože si k vám třeba někdo přisedne. Ve třídním online chatu se budou bavit ti aktivnější a zbytek se nemusí vůbec zapojit. Myslím si, že to ještě více znevýhodňuje ty, kteří už v nevýhodě jsou. Mám pocit, že je problém, pokud to do nějaké míry saturuje potřebu socializace a společenského kontaktu, což by mohlo vést k menší potřebě potkávat se offline. Kdyby tito spolužáci neměli žádnou příležitost si psát navzájem, tak by možná vyvinuli větší aktivitu k tomu, aby se potkali mimo sociální sítě. Nevím, jestli to tak je, jde jenom o nějakou moji intuitivní domněnku.

(?) V online světě si mohu vybrat, jestli budu aktivní nebo pouze pasivní. Při fyzickém setkání je mnohem těžší ignorovat člověka, který si k vám přisedne než ignorovat něčí zprávu ve skupinovém chatu.

Když se jede na lyžák, tak jedou skoro všichni, a i když jsem vrcholně nespolečenský spolužák a bavím se jen se dvěma lidmi, tak tam zažiju něco, co bych jinak s lidmi, se kterými jsem se tři roky vůbec nebavil, nezažil. To je podle mě strašně unikátní a vlastní offline světu a moc se to online nestává, pokud si nejste nějak blížcí. Na druhou stranu si

online můžete najít kamarády, ke kterým byste se nedostali, protože třeba ve vašem městě ani nikdo takový nebydlí. Když píšete *fanfiction*, tak si takhle najdete kamarády z téhle oblasti, to zase předtím úplně neexistovalo, nebo to bylo mnohem složitější. Moje manželka má doživotní přátelství z doby na střední, kdy četla Harryho Pottera a nějakým způsobem se poznali přes web a diskuzní fórum.

(?) Jak odlišně podle vás přistupují k sociálním sítím starší a nejmladší generace, jaký je v tom rozdíl?

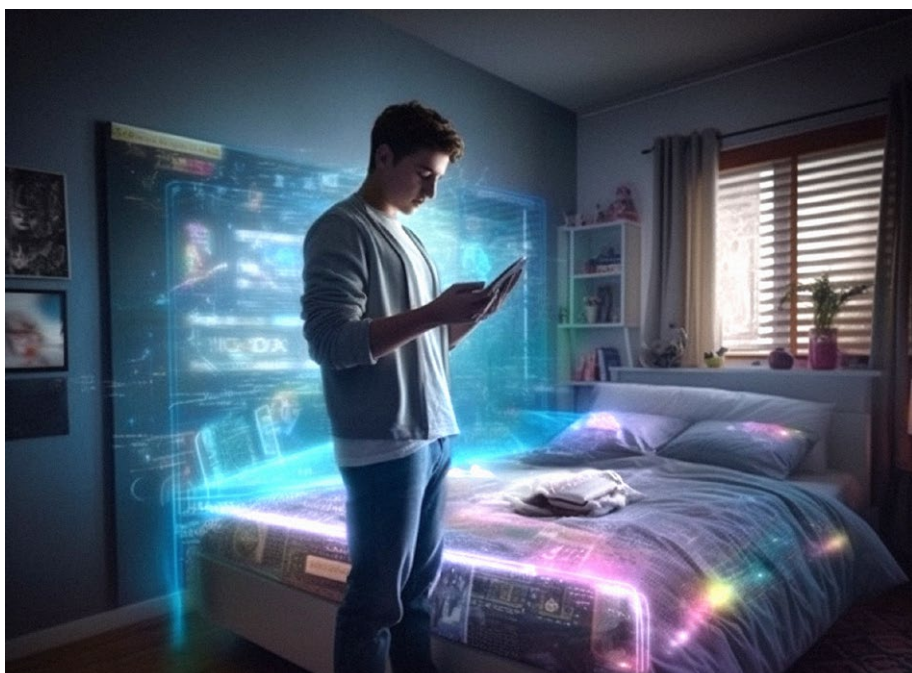
Osobně jsem rád, že mám odstup a umím si představit „předtím“ a „potom“. Jsem úplně nadšený z toho zbytku svobodného internetu, který jsem zažil. Pamatuji si dobu, kdy existovala moderovaná diskuzní fóra, kde se člověk styděl napsat nějakou blbost, protože by se mu lidi opravdu vysmáli. Dnes se to děje možná na Discordu, nebo Redditu, jsou tam skupiny, které jsou přísně moderovány.

Moje a vaše generace asi má výhodu, chápání a budování odstupu je pro nás jednodušší než pro naše rodiče. Pořád tu budou nové výzvy pro novou generaci – jak třeba AI a deepfake ovlivní dezinformační svět? Je možné, že za pár let nebo měsíců nebude problém zaplavit Facebook dezinformací, dnes AI zvládne to, na čem musela dřív pracovat trollí farma. ▲

Jak AI promění výuku

> TEXT Nela Parmová

> ILUSTRACE Helena Franz s Midjourney

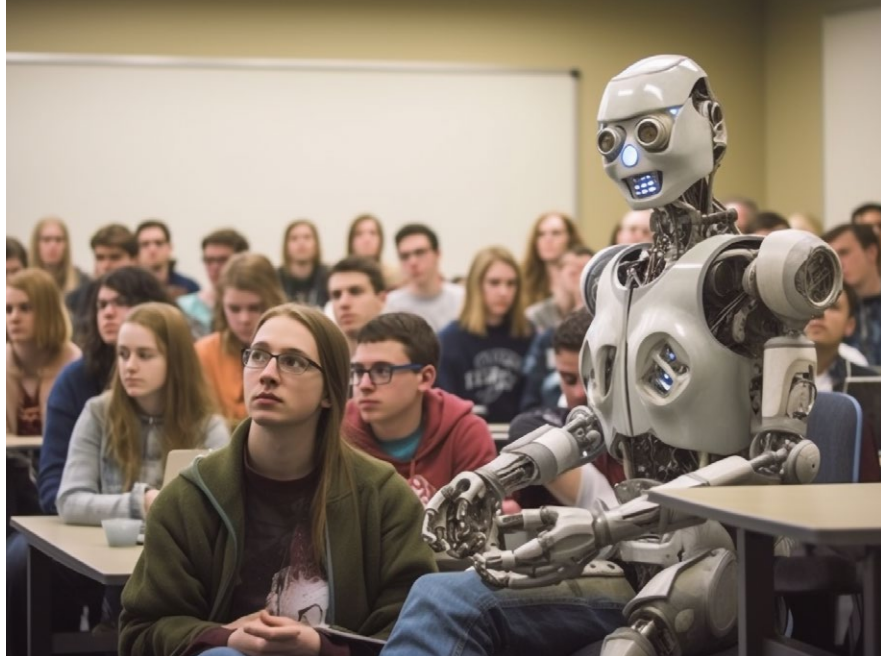

na vysokých školách

^ Zadání: Vysokoškolský student pracuje s AI pomocí holografické projekce, Midjourney

Masové rozšíření umělé inteligence způsobilo, že se na ni spoléhá čím dál tím víc žáků a studentů při zpracovávání úkolů a seminárních prací. I pro vědce nebude při jeho práci lepšího parťáka než AI, která rychlostí blesku sype z rukávu všechny dosud publikované znalosti v každém oboru. Samozřejmě bude vítaná jen do okamžiku, než začne být sama intelektuálně kreativní a přinášet nové myšlenky, což by mělo navždy zůstat výsadou člověka, má-li si nad AI zachovat kontrolu a svrchovanost.

- > Zadání: AI-robotický učitel přednáší na vysoké škole, Midjourney

AI je nástroj k dosažení cíle vytčeného výhradně člověkem

Drtivá většina učitelů, pedagogů a akademiků je srozuměna s tím, že pokrok nelze zastavit, a jakmile je AI jednou volně dostupná na internetu, nemá cenu ji zakazovat. Některé univerzity, včetně Ostravské univerzity, vydaly určitá doporučení, jak s AI nakládat ve vztahu k výuce. Ukazuje se, že zadávání biografických či historiografických seminárních prací z odborné literatury přestává mít význam. Takovou práci vám chatbot vygeneruje za několik vteřin a zaručeně bude jeho práce přesnější, než by kdy byla ta studentova. Jak ale dosáhnout u studentů požadovaných znalostí? Vrátime se k seminárkám psaných ručně v hodinách?

„V oborech, jako je filozofie, kterou se zabývám, nejde rezignovat na psaní studentských prací. Díky tomu, že studující vypracovávají své závěrečné práce, se učí vyhledávat zdroje a kriticky je hodnotit, procvičují si argumentační schopnosti a celkově práci s textem a myšlenkami jiných,“ uvádí Zuzana Rybaříková z katedry filozofie. Úkolem pedagogů je vysvětlit studentům, kde jim využití chatbota přinese benefit a kde nikoli. Studenti sami brzy přijdou na to, kde se jim pomoc chatbota vyplatí a pomáhá jim rozšířit své obzory a kdy se už pohybují za hranou etiky. Navíc existují poměrně sofistikované nástroje,

kteří dokáží identifikovat autory na základě klíčových slov, jejich užití a frekvence, a to už i z poměrně krátkého textu. „Chtěla bych také apelovat na zdravý rozum studujících. To, že v Portále OU zatím není integrovaný program, který by rozpoznal takový způsob podvodu, neznamená, že tam brzy nepřibude. Zejména když se o tomto tématu teď tak živě diskutuje,“ uzavírá dr. Rybaříková. S jistou nadsázkou se akademici shodují, že pokud odevzdaná práce nevykazuje určitou míru chybovosti typickou pro studující daného ročníku, nejspíš se nejedná o práci studenta. Případy, kdy si studenti nechávají za úplatu psávat závěreční práce se bohužel ale objevují a objevovaly dávno před nástupem AI.

Možná, že AI bude mít ve výsledku na vzdělávání i pozitivní dopad: Přesune těžiště výuky k slovním obhajobám, větší kreativité, diskuzi, kritické interpretaci témat a textů, kontextualitě, ověřování faktů a tvrzení. Bude se od studentů více vyžadovat, aby si své závěry a tvrzení uměli obhájit. Budou se učit přesně tomu, co v současném kurikulu schází nebo je upozaděno. Doba faktického poznání

se totiž podle některých akademiků chýlí ke konci. „AI bude jistě skvělá k nejrůznějším rešerším, ale po ní musí následovat práce tvůrčí, jako je kritické posouzení umělecké, vědecké práce tohoto člověka z určitého úhlu pohledu, v určitém kontextu,“ uvažuje dr. Nicole Horáková z katedry sociologie. Ona i řada dalších oslovených kolegů a kolegyně se zapojením AI do výuky počítá. „Musíme studenty připravit na to, aby umělou inteligenci vnímali jako partnera, se kterým tvoří tým a který za ně připravuje určité úkoly. Zároveň si studenti a studentky musí být vědomi přidané hodnoty, kterou mají lidé v činnostech založených na znalostech,“ uzavírá.

Chatbot občas pěkně kecá

Že si chatbot občas vymýšlí, je obecně známý fakt. S tím by měli studenti počítat a všechna faktografická tvrzení ověřovat a kontrolovat, což je samo o sobě další užitečnou činnost, které se mohou studenti věnovat, domnívá se David Černík z katedry filozofie, který je ke schopnostem dostupných chatbotů poměrně skeptický a neobává se, že by ho umělá inteligence v dohledné době suplovala v roli pedagoga či vědce. Její užití však vnímá pozitivně: „Mohla >>

Děkuji Gabriele Zapletalové, Zuzaně Rybaříkové, Aleši Neusarovi, Nicole Horákové, Josefu Kundrátovi a Davidovi Černínovi, kteří mi poskytli vhled do svých oborů v souvislosti s umělou inteligencí, podělili se o své názory na dané téma a předali řadu inspirativních myšlenek, na jejichž základě vznikalo toto vydání.

Stanovisko OU
k využívání nástrojů
umělé inteligence
ve výuce a výzkumu:
[zde](#)

^ Zadání: AI-bot pracuje na seminární práci místo studenta, který vyčerpáním usnul, Midjourney

by se otevřít celá řada nových otázek o povaze racionality, etiky, vědeckosti, inteligence atp. Usnadní se tvorba a testování složitých modelů a všichni budeme mít stále po ruce partnera k diskusi, kterého budeme moci bez obav obtěžovat vlastními náhodnými nápady uprostřed noci," dodává. Zároveň chatbot může být také jedním z diskutujících v rámci výuky i díky tomu, že on jediný pracuje s obrovským množstvím dat. Pro studenty bude dozajista zajímavé sledovat, jakým způsobem je využívá k argumentaci.

Na druhou stranu, má-li se těžiště výuky přesunout k slovním obhajobám psaných prací a diskuzím, bude to vyžadovat mnohem větší pozornost, čas a energii ze strany pedagoga. Na některých katedrách, kde studují stovky studentů – typicky na psychologii nebo anglistice, je takový styl výuky za daných podmínek nereálný. „Přemýšlíme a diskutujeme s kolegy a kolegyněmi o tom, jak zapojit AI do výuky. Je

to výzva. A to se mi líbí. Nutí nás to přemýšlet nad relevancí seminárek, závěrečných prací, nad způsoby výuky,“ uvádí Aleš Neusar z katedry psychologie.

AI je jen nástroj

Při výuce angličtiny se se strojovými překladači už běžně pracuje, jak vysvětluje Gabriela Zapletalová z katedry anglistiky a amerikanistiky: „Výuka post-editace či editace je jednou z klíčových překladatelských strategií, na které dnes cílí překladatelské studijní programy. Nejdůležitější krok je totiž vždy následná kontrola překladu, jestli překlad zachovává význam originálu, styl a kohezi, situační přiměřenost a gramatiku. Post-editace je mnohdy náročnější než text přeložit sám, protože do procesu překladu vstupuje nejen pochopení originálu a tvorba překladu, ale i pochopení strojového překladu a jeho srovnání s originálem.“ Studenti jsou obeznámeni se všemi dostupnými

strojovými překladači, jak s nimi co nejefektivněji pracovat i v čem obvykle selhávají.

AI do jisté míry nahrazuje rovněž lidskou interakci. Zatímco dříve bychom své výstupy konzultovali s kolegou, vyučujícím či spolužákem, nyní se můžeme obrátit na AI. V jistém smyslu tak může nástup AI směřovat k většímu individualismu, což pro zachování společenství není žádoucí. I z toho důvodu obavy, že učitelé budou do budoucna nahrazeni AI, jsou zcestné. Učitelova role bude spočívat mimo jiné i v tom, že povede žáky právě k týmové spolupráci a vzájemné komunikaci. Budou žáky učit, jak pracovat s AI, protože i zadávání dotazů (tzv. prompting) vyžaduje určité zkušenosti a znalosti, chceme-li docílit co nejlepšího výsledku a nejpřesnější odpovědi. Budou žáky a studenty vést k pochopení toho, že AI je pomocník, další nástroj k dosažení cíle vytyčeného výhradně člověkem. ▲

Nepodléhejme panice,

✓ Zadání: Žena si pomocí AI vytváří poznámky a kreslí grafy, Midjourney

AI nevymaže celé profese

Prorocké scénáře, že s nástupem AI zmizí z trhu práce řada profesí, nejsou tak úplně na místě. Tak jako s robotizací nevymizeli zcela dělníci či řemeslníci, nezmizí ani grafici, učitelé, právníci či překladatelé. Člověk je obecně tvor společenský, kreativní, přemýšlivý, pracovitý a především nadmíru přizpůsobivý. Není pochyb, že i nyní v technologicky vyspělém světě nalezne skuliny, kde i za využití AI bude moci uplatnit všechny jmenované vlastnosti. Na druhou stranu, může přibývat těch, kteří ony skuliny pro vlastní seberealizaci a uplatnění budou hledat obtížně. Tak jako v každé době...

Pozitiva využití AI je celá řada a nejedem z nás se těší, jak si díky ní usnadní práci a přizpůsobí si jí k vlastnímu prospěchu. Pokud se nám AI podaří správně využít, máme naději, že nám zbude více volného času. Konec konců i s nástupem robotizace ubylo dělníků, kteří se začali specializovat na jiné profese a obecně se v zemích s narůstajícím průmyslem a robotizací začala zvedat životní úroveň, zkrátala se pracovní doba a lidé mohli začít využívat volný čas. Něco podobného bychom mohli očekávat od nástupu AI, která velkou část naší práce – zejména té intelektuální – zefektivní a ukrátí čas trávený prací. Už dnes mají například překladatelé velmi pozitivní zkušenost s nejrůznějšími překladači pracujícími na principu neuronových sítí, díky nim jim překlad nezabere dva dny, ale jedno dopoledne. Ponuré scénáře o konci profese překladatelů se přesto nejspíš nenaplní, protože vždy bude muset být zachován lidský faktor, který práci AI zkontroluje a upraví (i AI dělá chyby). Překladatelé se zbaví rutinních jednoduchých překladů a budou mít čas věnovat se například krásné literatuře, na kterou bude AI pravděpodobně dlouho, ne-li navždy, krátká. Podobně na tom mohou být třeba právníci či personalisté, už nebudou muset ztrácet čas upravováním banálních smluv, ale svou pozornost mohou obrátit ke kreativnějším smlouvám a případům, které vyžadují individuální přístup. Práce, která jim dříve zabrala osm hodin, se zkrátí na polovinu. Právníci se díky tomu mohou zaměřit třeba na mediaci, která se ukazuje jako velmi efektivní při řešení lidskoprávních vztahů – rozvodů, sporů o dítě apod. Tohle asi taky AI nezvládne.

V psychologii se už nějakou dobu používají aplikace, které lidem pomáhají se uklidnit, zvládnout úzkostnou ataku, symptomy deprese, samotou apod. Vzhledem k akutnímu nedostatku psychologů je rozšíření psychologických služeb pomocí AI jednoznačně pozitivní zprávou (pokud ovšem nebude ze strany AI docházet k excesům jako je nabádání

k opuštění manželky apod.). Do oblasti medicíny přináší AI už nyní obrovské pokroky, takže její využití zde bude jednoznačně benefitem. Na druhou stranu kontakt s člověkem a lidský faktor je nejen v psychologii nepostradatelný, takže i lidský psycholog o chleba dozajista nepřijde. Je také pravděpodobné, že čím víc bude společnost technicistní, tím víc bude tendence hledat podstatu lidství, abychom udrželi opodstatnění, proč nás nikdy AI nemůže zcela nahradit.

Tak jako zcela nevymizel dělník, nevymizí pravděpodobně ani jiné profese, kterým AI šlape na paty. Lidská práce se ale jistě promění, zefektivní a přesune do jiných kompetenčních struktur. „Osobně mám zkušenost, že napsání textu mi ve výsledku zabere stejný čas jako když ho zadám umělé inteligenci. AI text vygeneruje rychle, ale mé úpravy, než jsem s výsledkem spokojený, zaberou v podstatě stejnou dobu,“ přiznává student Ondřej. Přiznám se, že mám podobnou zkušenost. Vygenerovaný text je strojově pregnantní, trochu strohý, přesto mi pomohl formulovat to podstatné, co bych třeba sama opomenula zmínit.

Pravdou je, že se někteří lidé se změnami a s nástupem nové technologie mohou hůře vypořádat a přestanou být na trhu práce konkurenceschopní a onu pomyslnou skulinu nenaleznou. Dominantně se to může týkat generací a jedinců, kteří z různých důvodů část svého života prožili v „analogovém“ či v omezeně digitálním prostředí (typicky lidé na venkově a starší generace). V takovém případě může být AI příčinou ztráty pracovních míst a s ní spojenou narůstající sociální nerovností, prohlubující se propastí mezi městem a venkovem. Vlády tak budou

muset zvažovat například vyšší zdanění technologických firem, aby pokryly náklady spojené se „záchrannou sítí“ pro ty, kteří v konkurenčním boji neobstojí, na jejich rekvalifikaci a zachování jejich základních životních potřeb. Bude záviset na tom, jak dalece budou jednotlivé vlády ochotné být solidární s těmi, co se nebudou schopni či ochotni přizpůsobit novým podmínkám. Už nyní se velká část lidské interakce přesouvá do digitální podoby, aniž bychom měli nějak zvlášť na výběr (typicky bankovníctví, komunikace s úřady, školami apod.). A s nástupem AI se toto pravděpodobně ještě umocní, omezí se například lidští operátoři v call centrech a v e-shopech, jak už to vidíme dnes. Pro řadu lidí může být mizení lidského prvku frustrující až děsivé, protože převezme-li AI většinu produktivní činnosti za nás, připravuje nás tím o samotnou podstatu lidství.

Kreativci první na odpis

Patrně nejohroženějšími profesemi se v současné době zdají být ty nejkreativnější – grafici, výtvarníci, umělečtí fotografové, hudebníci, scénáristé a mnozí další.

S nástupem aplikace Midjourney a jí podobných přichází zcela nové možnosti: Každý z nás může být umělcem. Zároveň se smazává hranice mezi autentickým výtvořem člověka a umělé inteligence. Midjourney ukázala, že dokáže vygenerovat prakticky cokoli, okopírovat styl jakéhokoli umělce, vytvořit dokonalou fotografii, která ale nemá a nikdy neměla reálný předobraz. Uživatelé na internetu žasnou nad dokonalými fotografiemi, kresbami, malbami, naprosto realistickými, surrealistickými či bizarními obrazy vygenerovanými umělou inteligencí v řádu několika vteřin. Ekonomická nenáročnost, rychlost a strojová čistota výsledného produktu je natolik fascinující, že jsme ochotni přehlédnout nedokonalosti v detailu i jistou sterilitu. Zcela oprávněně se ale umělci a kreativci

**Čím víc bude
společnost technicistní,
tím víc bude tendence
hledat podstatu lidství**

- > Zadání: AI pracuje na zadaných úlohách, zatímco člověk odpočívá, Midjourney

ptají, do jaké míry je etické a legální vytěžit lidskou invenci a miliony autorských uměleckých děl a nechat AI, aby z nich „vařila guláš“.

A to se zdaleka netýká jen výtvarných děl, ale také hudby či textů vytvořených umělou inteligencí, které nejsou ničím víc než fascinujícím kompilátem výtvorů člověka. Tohle je přesně důvod, proč bychom měli být k AI mnohem více kritičtí, měli bychom vyžadovat autenticitu, bez níž se řada textů, článků, ale třeba i dokumentární či žurnalistická fotografie neobejde. AI dokáže vygenerovat písňové texty, obrazy, fotografie, ale jsou to kompiláty lidské kreativity, které neříkají nic o pocitu, duši a stavu mysli, což je hlavní motivací, proč někdo vůbec tvoří. Fantazie a imaginace jsou podstatou umění a vlastností výsostně lidskou, díky nim to bude vždy člověk, který bude stát na začátku každého uměleckého procesu, ať už za využití AI, nebo bez ní. Nic proti AI, v mnoha reklamních a mediálních agenturách bude nenahraditelná a grafici, až zadají AI parametry zakázky, si budou moci odpočinout nebo se věnovat kreativnější tvorbě. Pokud však budeme chtít něco opravdu nového a originálního, neměli bychom se asi spokojit s umělou inteligencí, která de-facto pouze kopíruje

a vytváří kompiláty. Pořád bychom měli mít na paměti, že AI je jen nástroj, který těží z toho, co bylo lidmi vytvořeno dávno před ní. Měli bychom si hýčkat ty, kteří budou schopni přinášet nové a originální myšlenky, melodie, slova, básně, obrazy, což dokáže jen málokdo z nás. Tam, kde bude postačovat levná průměrnost či přijatelný standard, bude AI skvělým pomocníkem (reklamní plakáty, znělky, pozvánky, letáčky, promo videa atd.).

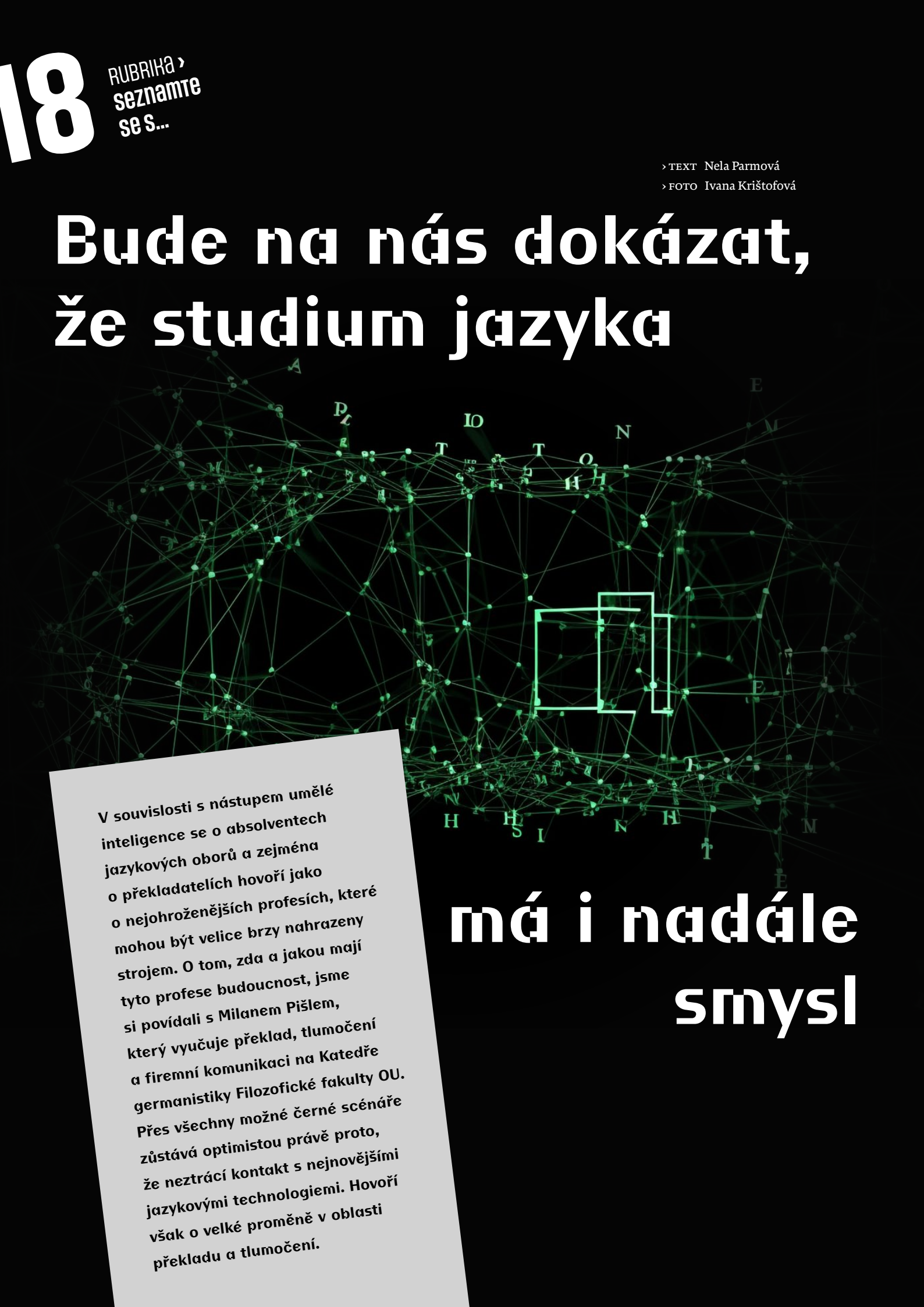
Díky vysoké efektivitě a rychlosti, s níž AI dokáže generovat obsah, však reálně hrozí naprostá zahlcenost virtuálního prostoru dalšími a dalšími videi, texty, grafikami, melodiemi, protože jejich produkce už nebude výsadou několika vyvolených umělců či zručných tvůrců, ale každého, kdo dosáhne na klávesnici počítače. S nástupem AI má každý možnost tvořit. Něco podobného jsme viděli s dostupností různých grafických programů, kdy se mnoho lidí stalo přes noc grafiky, aniž by znali základy typografie a grafického řemesla. Staneme

se pravděpodobně svědky bezbřehé kreativity uživatelů internetu. Měli bychom se proto naučit k ní přistupovat s velkou mírou obezřetnosti, abychom rozeznali původní a originální dílo od digitálního remixu, což nevím, zda bude vůbec v lidských silách. I z tohoto pohledu nám neubude času stráveného prací, ale přesuneme ho do nových kompetenčních rovin. Onen volný čas dobrovolně strávíme ve společnosti AI nabízející zcela nové možnosti a výzvy. S masivním rozšířením internetu se objevili blogeri, youtubeři a influenceři, s nástupem AI se jistě objeví další, dosud netušené profese.

AI bude pro většinu z nás především nová, velmi produktivní, zábavná a tvořivá kolegyně, která nás zahrne nepřeborným množstvím svých produktů. Donutí nás pravděpodobně přehodnotit naši práci, posunout její těžiště do nové roviny nebo si najít úplně nové možnosti uplatnění a projevu vlastní kreativity. Jistě je, že lidem zatvrzele se bránícím využití AI brzy ujede pomyslný vlak. Výhodu proto budou mít ti, kteří se s AI naučí pracovat a využívat ji. I to by mělo být asi novým cílem našeho vzdělávání. Δ

**Pro řadu lidí může
být mizení lidského
prvku opravdu
frustrující.**

Bude na nás dokázat, že studium jazyka

V souvislosti s nástupem umělé inteligence se o absolventech jazykových oborů a zejména o překladatelích hovoří jako o nejohroženějších profesích, které mohou být velice brzy nahrazeny strojem. O tom, zda a jakou mají tyto profese budoucnost, jsme si povídali s Milanem Pišlem, který vyučuje překlad, tlumočení a firemní komunikaci na Katedře germanistiky Filozofické fakulty OU. Přes všechny možné černé scénáře zůstává optimistou právě proto, že neztrácí kontakt s nejnovějšími jazykovými technologiemi. Hovoří však o velké proměně v oblasti překladu a tlumočení.

má i nadále smysl

(?) Už jste si vyzkoušel chatbota GPT od společnosti OpenAI?

Ano, už jsem ho vyzkoušel a je to fascinující. Je to skvělá pomůcka pro rešerši digitálních zdrojů, bleskově vyhledá informace, které by trvalo dohledat hodiny a hodiny, což počítač nyní zvládne za pár vteřin a výsledek je i po jazykové stránce akceptovatelný a na úrovni studenta vysoké školy. Nicméně vyloženě v oblasti překladů má zatím rezervy. Jedná se o nástroj, který pravděpodobně změní vnímání výuky a psaní seminárních prací, a to jak na straně studentů, tak i v perspektivě vyučujících. Původní smysl těchto prací se musí nutně změnit.

(?) Jakým způsobem bychom nyní měli připravovat studenty, aby uměli pracovat s textem, se zdroji, osvojovali si znalosti, chápali souvislosti a mysleli kriticky? Jaké máme nástroje k tomu rozpoznat, zda je seminárka či diplomka práce studenta, nebo chatbota?

Žádné nástroje, které by dokázaly, že autorem je student, nebo umělá inteligence či strojový překladáč, v současné době nemáme. Budeme muset pozměnit zadávání úkolů. Už nebudeme chtít, aby studenti psali něco o něčem, ale budeme daleko více

vyžadovat právě ověřené souvislosti, více vlastních myšlenek a názorů než doposud. Už nebude stačit seminární práce, která byla často pouze kompilátem nějakých informací. A to je vlastně dobře. Studenti budou nyní muset více pracovat se strukturou textu a konzultovat práci během tvorby, což bude vyžadovat daleko více času a větší nároky také na vyučujícího. V případě kateder, kde studují vyšší desítky či stovky studentů, to ale nebude reálné. V zadávání prací bude rovněž nezbytné vyžadovat konkrétní ověřitelné a dohledatelné zdroje. Na druhou stranu bychom neměli zakazovat práci s umělou inteligencí, naopak bychom měli studentům názorně ukázat, jak s ní efektivně pracovat a využít její nesporný potenciál.

(?) Vy už ale se studenty intenzivně se strojovými překlady pracujete. Takže umělá inteligence ve výuce pro vás není novinkou, je to tak?

Zkusím to vysvětlit „od Adama“. Když někdy před padesáti lety vznikla počítačová lingvistika, tak na ni mnozí nahlíželi skrz prsty. Po nesmělých začátcích se však v posledních desetiletích dostavily první zajímavé výsledky tohoto interdisciplinárního výzkumu. Jednalo se například o software

(OCR), který dokázal číst psaný text, čímž bylo možné získat velké množství dosud nedostupných dat. To odstartovalo obrovské změny. Vznikaly obsáhlé lingvistické korpusy (mj. i Český národní korpus) a najednou bylo možné pracovat s miliony a miliony textů, které dodnes poskytují cenný výzkumný materiál. Před třiceti lety se objevily tak zvané CAT-tools, tedy nástroje určené pro počítačem podporovaný překlad. Tento software využívá již přeložené segmenty a dosáhl celkového zefektivnění procesu překladu jak do času, tak i do kvality. Na tento vývoj rychle reagovaly zejména překladatelské agentury a spolupráce s nimi bez ovládnutí CAT-nástrojů je dnes prakticky nemožná. Role překladatele v současnosti spočívá v post editaci textu, jeho kontrole a adaptaci. Původně se myslelo, že tento software bude vrcholem spolupráce živého překladatele a velmi efektivní technologie, nicméně vývoj nelze zastavit. Další vývojovou fází byly translátory, což jsou strojové překladače pracující s lingvistickými korpusy. To znamená, že původně vyhledávaly v milionech textů neoptimálnější variantu překladu. Což však mnohdy vedlo k humorným výsledkům a zásah člověka byl stále nutný. Nicméně postupně docházelo k vylepšování, a to zejména s nástupem neuronových sítí, »

kteří už nepracují na základě korpusů, ale jsou schopné se „učit“ na základě zpětné vazby od uživatelů a vývojářů, takže se samy stále zlepšují. Právě tento systém způsobil určitou revoluci zejména s nástupem překladače DeepL, který ohromuje rychlostí i nízkou chybovostí. Na základě zkušeností z mé vlastní překladatelské praxe a také z výuky na katedře germanistiky mohu konstatovat, že až 95 % textu je prakticky bez chyby a tato technologie se stále vylepšuje. Umělá inteligence nám tím ukázala, že se budeme muset u studentů zaměřit na jiné kompetence než dosud. Na druhou stranu i tyto sofistikované překladače dělají chyby, chybují jinde než člověk a s tím je třeba pracovat.

(?) Věřím, že administrativní nebo právníké texty už asi zvládne umělá inteligence, ale u beletrie nebo poezie si to úplně nedovedu představit...

Na formalizované nebo odborné texty je tento systém skvělý, ale i zde dělá mnohdy nečekané chyby. Má problém s tykáním, s vykáním, s větou s více záporů, překládá jména a podobně, takže pečlivá kontrola je vždy nutná. Neumí napodobit autentický styl autora ani stylistické výrazové prostředky, takže v překladu poezie, divadelních her či beletrie zatím člověka nenahradí. Do

budoucnosti si ale dovedu i tuto cestu představit, technicky je to možné již dnes. Den, kdy počítač napsal román, nastal v Japonsku již v roce 2016, první článek napsaný AI vydal The Guardian v roce 2020, divadelní hra stvořená umělou inteligencí se v Česku hrála v roce 2021. Technologie je k dispozici a lidé logicky chtějí otestovat její možnosti a hranice.

(?) Takže i s nástupem online korpusů a strojových překladačů jsou překladače a tlumočníci stále potřeba?

Určitě, ale mění se jejich kompetenční profil. To znamená, že znalosti gramatiky při výuce ustupují do pozadí, nicméně studenti musí vědět, kde stroj dělá chyby. Běžné překlady už za ně zvládne stroj, my je ale učíme překladače sofistikovaně využívat a porovnávat jejich schopnosti. Studenti si zkouší, co všechno strojové překladače dokážou a kde naopak chybují. Čím dříve a lépe studenti ovládnou dostupné překladové aplikace, tím větší bude jejich konkurenční výhoda, protože tlak na rychlost a kvalitu dodaných textů

Měli bychom studentům ukázat, jak s AI efektivně pracovat

je už nyní obrovský. Vidím to u starších kolegů, že tuto konkurenční výhodu ztrácí právě proto, že nejsou ochotni využívat moderní technologické pomůcky v této oblasti. Dříve jste měli na komerční překlad týdně, či dokonce měsíce, dnes se mnohdy dodávají v řádu hodin. Tlumočení je natolik specifická disciplína, že zatím není možné ho většinou a bez ztráty autenticity či kvality nahradit technologií.

(?) Jaká bude v budoucnosti role tlumočníka, překladače nebo filologa?

Filolog bude i nadále zkoumat texty, protože společnost i umělá inteligence produkuje množství textů, které stojí za lingvistickou analýzu. Bude nepochybně zajímavé se podívat, jak jednotlivé aplikace a systémy přesně pracují, nebo jak se mění jejich vyjadřovací styl i použité jazykové prostředky. Na druhou stranu před námi stojí trochu jiné úkoly, které budou vyžadovat pohled z jiné perspektivy. Bude třeba kriticky nahlížet na situace, kdy autorem, který zpracovává autobiografické vzpomínky ve svém románu, nemusí být člověk, ale právě třeba umělá inteligence, která použila dostupná data. Bude zajímavé se ptát, o jaké informace se konkrétně jedná, protože umělá inteligence provádí svůj *data mining* ze zdrojů z různých období.

Jak ukazují první testy, dokáže být AI otevřeně rasistická nebo diskriminující, protože přebírá čistě informace bez ohledu na jejich etický či aktuální morální dopad. Nepochybuju, že dalším vývojem ale bude docházet k filtraci, aby k těmto excesům nedocházelo.

Co se týče překladatelů a tlumočnicků, tam je to třeba oddělit. Tlumočníci pracují s lidským hlasem a s autentickým prostředím, ať už třeba během soudního tlumočení nebo při obchodních jednáních. Zde ani není moc žádoucí, aby existovala jakákoli elektronická stopa. Autenticita tlumočeného jednání zůstane asi stále nenahraditelná. Zatím nemám pocit, že by ve firmách a institucích, kam chodím tlumočit, nebo na různých česko-německých akcích byl hlad po nějakém strojovém tlumočení. Myslím, že nikdo nechce mluvit se strojem, zvláště když vyjednáváte o cenách, dodacích podmínkách nebo představujete nový projekt. Navíc míra zneužití dat je obrovská, protože vlastně vůbec nevíte, kam ta data ve formě digitalizovaného mluveného slova odchází nebo kde se ukládají. Firmy se primárně brání vypouštět jakékoli své citlivé informace do prostoru, který je v podstatě nekontrolovatelný.

Překladatelé pak budou nadále potřeba při jazykovém převodu textů s uměleckou ambicí, jako jsou idiomy, slovní hříčky a další interkulturní specifika, s nimiž si asi ani do budoucna strojový překlad úplně neporadí. Na druhou stranu neznám překladatele z mladší generace, který by už aplikace na strojový překlad nepoužíval. Je třeba se smířit s tím, že zde překladače jsou a je třeba se s nimi naučit pracovat, abychom byli efektivnější.

(?) Neobáváte se poklesu zájmu o studium jazyků právě proto, že zde máme poměrně sofistikované překladače?

Strašně rád bych chtěl říct, že to možná tak nebude, že studenti budou i nadále chtít studovat jazyky a zejména aplikované obory jako je

např. translologie, ale pravděpodobně se to nějak na počtu uchazečů o studium jazyků odrazí. Bude na nás dokázat, že studovat jazyk má stále smysl. Největší vliv má veřejné mínění, které se bohužel mnohdy netvoří na základě toho, co je objektivně dobré a pozitivní. Celkový pokles zájmu o studium jazyků už pocítujeme nyní, dokonce i u angličtiny, protože převládá názor, že filologie je výběrový obor pro pár nadšenců. Na druhou stranu existují aplikované lingvistické studijní obory, jako je například obor *Němčina pro odbornou a profesní komunikaci*, po jejichž absolvování nemají studenti žádný problém sehnat práci. Studenti těchto programů i jejich zaměstnavatelé oceňují, že jsou schopni se domluvit, napsat zdvořilý e-mail, prodiskutovat obchodní podmínky, orientovat se v interkulturní komunikaci a jsou vybavení celou řadou dalších prakticky orientovaných dovedností. Přinášíme jim kompetence a vzdělání, které trh práce potřebuje a okamžitě po státnicích je zaměstnávají firmy jako Siemens nebo Deutsche Bahn na dobře placených pozicích a se slibným kariérním výhledem. Jsou to zpravidla velcí stabilní zaměstnavatelé přístupující ke svým zaměstnancům podle německých platových standardů.

(?) Bavíte se s kolegy napříč univerzitami, jak budete přistupovat k výuce jazyků v souvislosti s umělou inteligencí?

Ano, velmi intenzivně, a to zejména s našimi jižními sousedy. Rakousko během svého předsednictví EU vyvinulo vlastní umělou inteligenci na překlady, protože potřebovalo během krátkého času sjednotit obrovské

množství cizojazyčných dokumentů. Vláda požádala o spolupráci Vídeňskou univerzitu, zejména Centrum pro translologii, s nimiž již několik let velice úzce spolupracujeme. Se studenty se účastníme nejrozličnějších přednášek, workshopů a translologických exkurzí zaměřených na možnosti umělé inteligence a jejího využití. Ve Vídni, která v této oblasti již několik let udává trendy, existují předměty, kde se vyučuje práce s nejnovějšími jazykovými technologiemi. Na druhou stranu ale stále zachovávají klasické tlumočnické kabiny a kladou důraz na hluboké znalosti jazyka. Takže se snažíme držet krok s lidmi, kteří se touto problematikou opravdu intenzivně zabývají. Do budoucna to vidím tak, že bude zcela běžná úzká spolupráce lingvistických disciplín s IT oborem. Jednou z kompetencí současné generace překladatelů bude znalost dostupných programů na překlad textů a tvorbu digitálních obsahů.

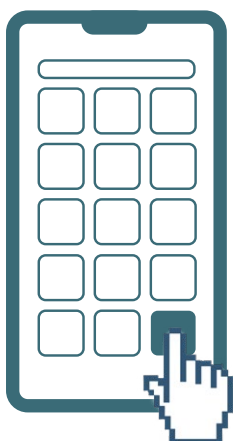
(?) Takže co se týče technologií, jste optimista?

Ano, jsem optimista. Věřím, že nám všem technologie zefektivní práci a ušetří mnoho času. Že zkrátka překladatelé dokáží za méně času vydělat více peněz. A o to tady v zásadě jde. Vůbec se neobávám, že by překladatelé nebo i tlumočníci přišli o práci. Překládání už nebude práce pro introverty a individualisty, naopak bude třeba se soustředit na práci v týmu s programátory, grafiky, s webmastery a podobně. Dozajista se podoba práce překladatelů a lingvistů změní, ale stále bude co dělat. Vlastně se těším, co nového nám budoucnost přinese. ▲

Nemám pocit,
že by ve firmách
a institucích byl
hlad po strojovém
tlumočení

Tipy na užitečné aplikace pro studenty*ky i akademiky*čky

› TEXT Nela Parmová

Od umělé inteligence si slibujeme především zefektivnění a zjednodušení naší práce. Nabízíme několik tipů, jak toho docílit. S vývojem neuronových sítí totiž vzniká řada bezplatných šikovných aplikací, které pomáhají například s úpravami textů, s kontrolou gramatiky, s výpisky a s rešeršemi či s organizací času. Většina vytipovaných aplikací využívá pokročilé technologie na principu neuronových sítí a strojového učení. Pojdme si představit některé z nich.

[grammarly]

Aplikace pro kontrolu gramatiky, pravopisu a stylu psaní. Grammarly nabízí doporučení, jak zlepšit psaní a přizpůsobit ho různým stylům vhodným pro publikování. Nejlépe pracuje v anglickém jazyce, ale velmi slušně si poradí také s češtinou, byť zde musí uživatel počítat s tím, že aplikace je stále ve vývoji a nemusí být vždy schopná zachytit všechny kontextuální chyby v textu.

[writefull]

Ocení především ti, kteří potřebují zkontrolovat gramatiku a pravopis psaného textu v angličtině. Poskytuje statistiku o použití slov a slovních obrátů. Aplikace pracuje podobně jako Grammarly, ale nabízí více funkcí. Pro ty, kteří potřebují mít překlad do angličtiny naprosto perfektní, jsou obě aplikace vynikajícím pomocníkem. Dobrou zprávou je, že aplikace Writefull je díky zakoupené licenci pro všechny studenty a zaměstnance OU volně dostupná se všemi funkcemi: <https://knihovna.osu.cz/25583/writefull/>.

[google docs]

Google documents zná téměř každý, ale málokdo využívá jeho možnost rozpoznávání hlasu a automatický převod do textu. Díky tomu můžete zaznamenávat své myšlenky, které se budou rovnou zapisovat. Následně pak můžete text opatřit jakýmikoli poznámkami, porovnávat více dokumentů nebo zobrazit historii všech úprav. Google Dokumenty obsahují také řadu doplňků, které umožňují pracovat s citacemi či vkládat různé štítky, ukládat v různých formátech – například formát epub. určený pro čtečky apod. Text můžete přímo v Google Documents jednoduše strojově přeložit do cizího jazyka.

[otter.ai]

Tento online rozpoznávač řeči umožňuje v reálném čase převádět mluvené slovo do textu a vytvářet poznámky. S touto aplikací si už nemusíte dělat zápisky, ale stačí si řeč nahrát a převést do textu, který si následně můžete upravovat či sdílet se spolužáky. Pokud dáváte přednost aplikacím v češtině, vhodnou alternativou je aplikace **Transkriptor**. Ta navíc obsahuje rozšíření, která pomáhají například s tvorbou textů (Eskritor).

[evernote]

Aplikace pro každého, kdo má neustále hlavu plnou nápadů, myšlenek a poznámek. S touto aplikací si stačí myšlenku poznamenat a posléze ji jednoduše integrovat do textu. Právě jste si na něco vzpomněli a potřebujete svou myšlenku propojit s kalendářem či dalšími úkoly? I tohle aplikace zvládá, navíc vám sama nabídne možnosti řešení, vyhledá vhodná místa k realizaci či čas, kdy nemáte nic v plánu, protože zná váš kalendář.

[read aloud PDF]

Pokud dáváte přednost poslechu před četbou, aplikace Read Aloud PDF je pro vás tou pravou volbou. Dokáže přečíst text nebo jen jeho části, a to hned v několika jazycích. O chlup pokročilejší aplikací je **Readme TTS**, která za vás přečte jakýkoli text, navíc díky integrované funkci Summary a pomocí ChatGPT, pokročilého jazykového modelu vycvičeného OpenAI, umožňuje rychle a snadno získat shrnutí libovolné webové stránky či textu.

[chatPDF]

Tato aplikace dokáže pracovat s nekonečným množstvím pdf dokumentů, z nichž vám vybere to podstatné. S touto aplikací je konec dlouhému hledání a pročitání tisíců stran digitalizovaných textů. Na základě chatu či zadání klíčových slov dostanete nejrelevantnější výsledek.

[PDF24 tools]

Bezplatná aplikace, která plnohodnotně nahradí profesionální programy určené ke správě pdf dokumentů. Dokáže prakticky cokoli – slučovat, vyjímat, převádět pdf do nejrůznějších formátů – (doc., jpg, tiff, ...), opatřovat poznámkami, extrahovat obrázky i texty, zaheslovat, odheslovat. Aplikace sice není založena na principu strojového učení, ale dokáže prakticky vše, co potřebujete s pdf souborem provést, a to se každému studujícímu či akademikovi občas hodí.

[summarizeBot]

Slogan této aplikace zní: Číst méně, vědět více. Přesně takto funguje. Dokáže sumarizovat to nejpodstatnější z psaného textu, vytváří výpisky a stručné přehledy. Pracujete-li s opravdu velkým množstvím textů, tato aplikace vám vybere to nejpodstatnější.

[calendar.ai]

Tato aplikace využívá umělou inteligenci k analýze vašich pracovních kalendářů a komunikace, díky ní můžete synchronizovat svůj Outlook s kalendářem Google či Microsoft. Můžete části svého pracovního programu sdílet s dalšími uživateli či je pozvat na plánování společné schůzky. Aplikace vám poskytne dostupné informace o lidech, s nimiž se máte setkat, můžete jim prostřednictvím kalendáře poslat rychlé připomínky, vzkazy a poznámky.

[...]

Tohle je jen malý výčet několika z nich, ale existuje jich celá řada. Apple, Google i Microsoft nabízí mnoho doplňků, které by nám měly usnadnit práci, ale ruku na srdce: Někdy je prostě tužka a papír tou nejlepší a nejrychlejší volbou...

Kvíz OFFline.

Člověk nebo AI?

> PŘIPRAVIL Ondřej Sliška

„Na mě si studenti jen tak nepřijdou,“ slyšel jsem už několikrát z úst pedagogů, „já poznám, jestli seminárku psali oni nebo umělá inteligence!“

„A jak to poznáte?“

„Když jim to napíše umělá inteligence je to tak nějak... podezřele dobré.“

Zajímá vás, jestli jste stejně dobří jako někteří pedagogové? Připravili jsme pro vás devět krátkých textů a šest obrázků, na nichž můžete otestovat svou intuici a zkusit odhalit, které texty či obrazy jsou dílem lidské ruky a které umělé inteligence (a tudíž budou „podezřele dobré“). Z devíti níže uvedených textů bude minimálně jeden dílem člověka a minimálně jeden dílem umělé inteligence. Čeká pisálky z novin a chrličů vět nová doba, ve které už nebudou zapotřebí? Časy se mění. A jak moc? O tom rozhodněte sami.

[text-1]

Pojednání o národu českém

Český národ je jako rozmarýn – voní a chutná dobře, ale někdy se nechce ho používat příliš často. Naše povaha je tak trochu jako počasí – nevíme, co nás čeká, ale stále si stěžujeme.

Jsmo národ plný protikladů. Na jedné straně jsme hrdí na naši historii a kulturu, ale na druhé straně jsme schopní vytvořit politickou situaci, která by dala zabrat i nejlepšímu dramatikům. Někdy se zdá, že naši politici jsou jako klauni, kteří se radují z každého vtípu, který dokážou udělat na úkor druhých.

[text-2]

Úryvek z maturitní slohové práce (úvaha)

Je pravda, že v dnešní době máme mnoho materiálních věcí, které jsou pro náš život pohodlné a zábavné. Tyto věci však nejsou hlavním zdrojem štěstí a spokojenosti. Vztahy s rodinou, přáteli a lidmi kolem nás jsou mnohem důležitější než jakýkoliv materiální statek. Ve skutečnosti, když se zamyslíme nad tím, co nás skutečně dělá šťastnými, zjistíme, že jsou to především naše vztahy.

[obrázek-1]

[text-3]

Politický komentář

Na mítincích Andreje Babiše pamětníci komunismu s nostalgii vzpomínají na umístěnky. Jenže to má háček – tahle nostalgie funguje, jen když se týká těch druhých.

Proč byste měli zvolit Andreje Babiše prezidentem? Evidentně je to kandidát, který ví líp než vy, jak máte správně žít. A nebojí se o ten recept s vámi podělit. Stačí ho zvolit na Hrad a všechny vaše životní otazníky vyřeší za vás. Budete vědět, co vystudovat, kolik dětí si pořídít a taky koho volit.

Jestli Babiš něco dlouhodobě umí, tak odpovídat na otázky, co by udělal pro mladé, důchodce nebo kohokoli. Vždy má po ruce seznam toho, co už pro ně jako premiér udělal a jakou zářivou budoucnost jim načrtl ve své knížce O čem sním, když náhodou spím.

[text-4]

Úryvek z maturitní slohové práce (úřední dopis)

Vážená paní Cápalová,
V reakci na Vaši zprávu se na Vás obracím s žádostí o pronájem městského divadla za účelem uspořádání naší školní slavnosti. V prvé řadě Vám děkuji za Vaši vstřícnost a ochotu podpořit náš projekt a posílám informace nutné k vyřízení naší žádosti.

Jedná se o interaktivní výstavu výtvarných děl žáků naší základní školy. Součástí výstavy budou doprovodné programy. Uskuteční se krátké divadelní, taneční a hudební vystoupení a žáci budou po celou dobu také prodávat drobné občerstvení.

Akce je charitativní, veškerý výtěžek půjde na dobročinné účely.

Výstava bude probíhat 10. 3. od 16:00 do 20:00 v městském divadle v Příbrami. Očekáváme nejvýše 300 účastníků. Vstupné je dobrovolné.

V příloze zasílám písemnou objednávku podepsanou paní ředitelkou. Prosím, pokud bude třeba k úspěšnému vyřešení naší žádosti cokoliv dalšího udělat, neváhejte mě kontaktovat.

S přáním hezkého dne
Jan Novák
Zástupce ředitele
Základní škola Umělých inteligencí v Příbrami

[obrázek-2]

[text-5]

Druhé pojednání o národu českém

Je jeden druh lidí (ke kterému náležíme skoro všichni), jenž oplývá zvláštní a nevyčerpatelnou iniciativou. Většina nás lidí totiž neobyčejně ráda říká, co by se mělo. Stát by měl udělat to a to, a bylo by po trampotách. Měly by se opatřit prostředky. Obec by měla. Ve školách by se mělo to a to. Spisovatelé by měli. Parlament by měl. Mělo by se působit na veřejnost v tom a tom směru. Měli by se spojit všichni lidé, kteří chtějí nápravu. Mělo by se to přísně stíhat. Mělo by se to nařídit zákonem. Noviny by měly věnovat víc pozornosti. Divadlo by mělo. Mělo by se postavit to a to. Měly by být na to peníze a tak dále.

[obrázek-3]

[obrázek-4]

[text-6]

Maturitní slohová práce (úřední dopis)

Vážená paní Cápálová,
ráda bych využila Vaší nabídky pronájmu městského divadla pro uspořádání školní slavnosti. S touto žádostí se obracím na Vás jako na referentku Odboru školství, kultury a sportu.

Žádám tedy o možnost pronájmu městského divadla na den 15. června 2023 v čase od 14:00 do 17:00 hodin. Akce bude slavnostním zakončením školního roku pro žáky základní školy, kteří si připravili vystoupení a ukázky svých uměleckých dovedností.

Očekávaný počet návštěvníků je kolem 200 osob, vstupné neplánujeme. S akcí se chceme především zaměřit na propagaci uměleckých aktivit dětí a posílení kulturního povědomí v naší oblasti.

Předkládám tedy písemnou žádost s uvedenými podrobnostmi a doufám, že nám bude poskytnut prostor v městském divadle. Pokud budou potřeba další informace, prosím neváhejte mě kontaktovat.

S pozdravem,

Anna Nováková

ředitelka Základní školy Umělých inteligencí
v Příbrami

[obrázek-6]

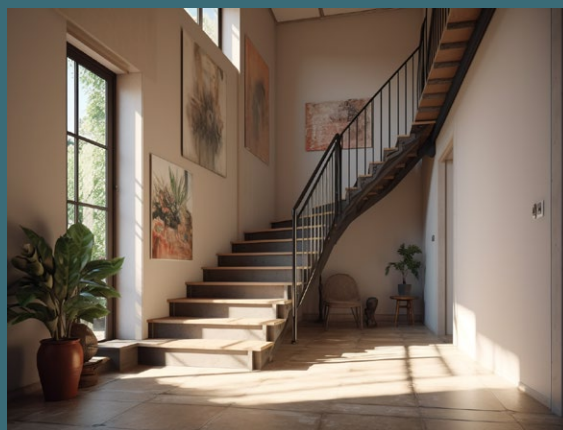
[text-7]

Chvilka poezie vol. 1

Když tvé oči hledím, láska mě pohltí,
A mé srdce pro tebe hoří plameny,
V tvých rtech a kůži nacházím sladkost,
Jen ty jsi mým sluncem uprostřed zimy.

Jsi krásná jako růže v květu,
A tvůj hlas jak hudba andělů z nebe,
Tvůj smích pro mě je sladší než med,
A tvůj dotek můj život dokáže zlepšit.

[obrázek-5]

[text-8]

Chvilka poezie vol. 2

Ó pane-paní mé lásky, máš líce ženy,
vlastníma rukama Přírody malované;
a něžné srdce žen, jenomže beze změny,
beze lži, do vínku těm falešnicím dané;
a oči jasnější než jejich — a miň zrádné,
jež všechno pozlatí, na co se podívají;

[text-9]

Druhý politický komentář

Je ironií osudu, že právě Andrej Babiš, který sám rád zdůrazňuje svou podnikatelskou zkušenost a schopnost řídit věci efektivně a prakticky, se nyní snaží získat hlasy voličů prostřednictvím banálních až absurdních výroků, které působí spíše jako ukazatel jeho neschopnosti vypracovat konkrétní program pro zemi a její občany.

Je třeba si uvědomit, že volba prezidenta není pouhým výběrem osoby, která bude sdělovat lidem, jak mají žít. Prezident by měl být především symbolem jednoty a vůdcem, který dokáže inspirovat a motivovat lidi k akci. Namísto toho, aby se Babiš snažil diktovat lidem svou vizi, měl by naslouchat jejich potřebám a hledat cesty, jak je realizovat.

Aby byl prezident úspěšný, musí být schopen sjednocovat a spojovat lidi, nikoli je rozdělovat. Nalézt společné cíle a vytvořit prostor pro konstruktivní dialog. Je to právě to, co by měl být prezidentem schopen dělat – nejen v kampani, ale i v praxi. A pokud se to Andreji Babišovi nepodaří, pak bychom mohli být svědky dalšího rozdělení a polarizace společnosti, která by mohla vést k dalšímu zhoršení politické a sociální situace v naší zemi.

› TEXT Ondřej Sliška

Odkaz lidské mysli Radek Starý

„Když jsme poprvé zapnuli umělou inteligenci, rozhlédla se kolem sebe a spáchala sebevraždu.“

Po dvou úspěšných fantasy knihách se původně herní recenzent a youtuber Radek Starý pouští do apokalyptického science fiction, ve kterém líčí boj lidstva s mimozemskou invazí v podobě černého slizu, jenž postupně zabírá celou planetu. Lidé vytvoří za účelem efektivního vedení války umělou inteligenci, která má za cíl invazi zastavit a vrátit lidem jejich planetu. Něco se však hrozně pokazí, umělá inteligence je sabotována a Země s dobyvateli bojuje po několik generací.

Propracovaný postapokalyptický svět čtenář postupně objevuje očima hlavních postav, začíná tušit, jak vše funguje

a napjatě očekává odpovědi na další své otázky. Příběh vedle šilenství a hrůz války poukazuje také na schopnosti lidské mysli a řeší filozofickou otázku: Co vlastně znamená být člověkem? Svým způsobem jde také o varování před hrozbou umělé inteligence, která, jsouc výtvořem člověka, přeci nemůže být dokonalá, když byla naprogramována někým nedokonalým.

Krutý pragmatismus při plnění svých funkcí postupně odhaluje, že umělá inteligence – bude-li kdy schopna samostatně přemýšlet – se dokáže dopustit čehokoliv, co jí pravidla nastavená v jejím kódu umožní. To potvrzuje i závěr, který rozuzlí hlavní zápletku příběhu a nasměruje čtenáře k nejednomu zamyšlení o podstatě našeho bytí.

› TEXT Nela Parmová ve spolupráci s chatGPT-3,5

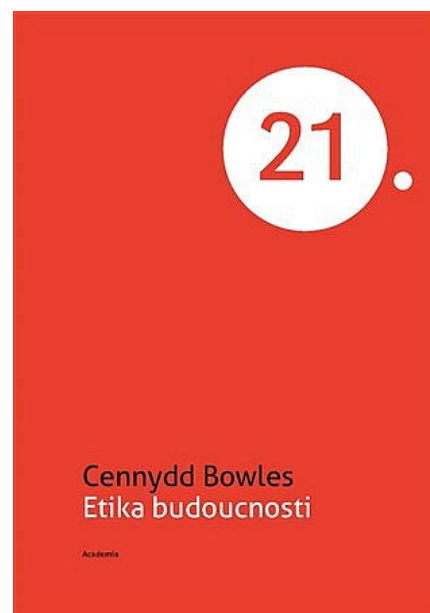
Etika budoucnosti (The Ethics of the Future) Cennydd Bowles

Britský filozof Cennydd Bowles se ve své poslední knize, která vyšla v roce 2018, zamýšlí nad otázkami etiky a morálky v souvislosti s technologickým pokrokem a jeho dopady na naši společnost. Bowles v knize zkoumá různá témata, jako jsou umělá inteligence, genetické inženýrství, kybernetika a nanotechnologie. Čtenáři nabízí úvahy o tom, jak tyto technologie ovlivňují naši kulturu, společnost a naše vnímání morálních hodnot.

Autor se snaží ukázat, že technologický pokrok nás nutí přehodnotit naše základní etické hodnoty a normy a že musíme být připraveni na řešení mnoha nových etických dilemat. Reflektuje všechny etické výzvy spojené s technologickým pokrokem, což je asi největším přínosem této knihy. Bowles také zdůrazňuje, že je důležité, aby se diskuse o etických otázkách v souvislosti s technologiemi vedla nejen mezi odborníky, ale i mezi širokou veřejností.

Ve svých kapitolách vyjmenovává hned několik etických nástrah, kterých se umělá inteligence může dopouštět, od diskriminací zakládajících se na datech, která tyto nerovnosti obsahují, až po bezpečnost, omezení svobod a kontroly nad našimi životy, až po zodpovědnost a možnost ztráty pracovních míst. Varuje také před nedostatečnou znalostí toho, jak fungují technologie a jak je používat. Z jeho pohledu může být vysoká míra abstrakce a složitosti pro mnoho lidí zneklidňující a může jim bránit v porozumění technologiím, jejich výhod i nevýhod. Zvláště pak upozorňuje na míru kritického myšlení při vývoji i využívání nových technologií, aby se zabránilo jejich zneužití a byla zajištěna bezpečnost.

Právě díky srozumitelnosti, s jakou autor otevírá řadu etických témat, je jeho kniha velmi přístupná běžnému čtenáři se zájmem o nejnovější technologie. Na druhou stranu se autor někdy dopouští

určitých zjednodušení a je u něj patrný spíše konzervativní (řekněme opatrný) přístup k novým technologiím. Knihu Etika budoucnosti lze doporučit všem, kteří se zajímají o vývoj technologií a zároveň o etické otázky a jejich vliv na naši společnost. Bowlesova kniha poskytuje ucelený pohled na tyto otázky a nabízí řadu přínosných myšlenek a nápadů.

Smrtka Neal Shusterman

TEXT Ondřej Sliška

Zabiješ.

Zabiješ bez zaujatosti, předsudků nebo úkladů.

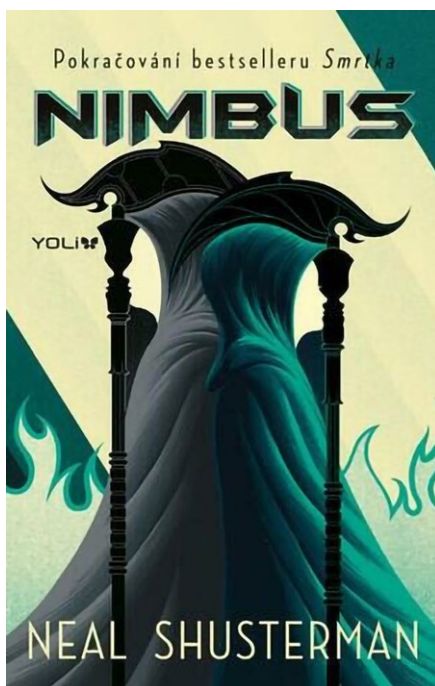
Shustermanova trilogie postupně odhaluje dva rozdílné světy. Na jedné straně stojí Nimbus, umělá inteligence, která s nekonečnou láskou k lidem pečlivě a dokonale řídí všechny aspekty jejich života, aniž by v nich vyvolala pocit nesvobody nebo otroctví. Kdo chce, může pracovat. Kdo je nespokojený se systémem může se proti němu naoko bouřit. Nimbus ví o lidech všechno, pro každého najde přesně to, co si od života žádá a lidstvo bere jako vlastní dítě, o něhož se musí postarat, jak nejlépe to jde. Neexistují nemoci, chudoba, utrpení ani stáří.

Na druhé straně jsou Smrtky. Cech elitních zabijáků, který jako jediný stojí mimo zákony Nimbu a řídí se vlastními etickými pravidly. Jeho účelem je zbrzděvat nezadržitelný populační růst. Přírozenou cestou již v civilizaci nikdo nemůže zemřít, a tak se Smrtky staly jedinými vykonavateli smrti.

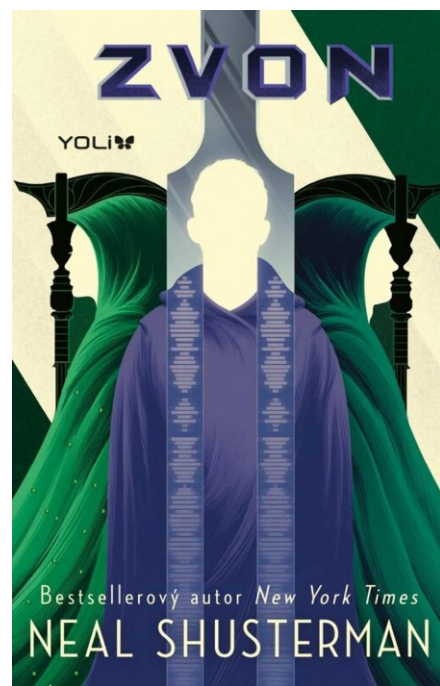
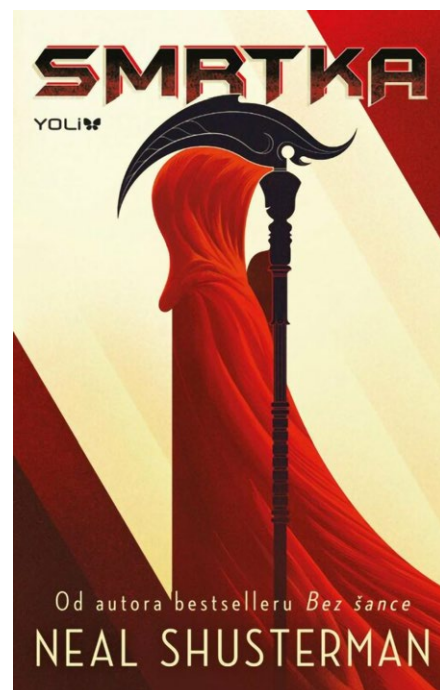
Děj líčí příběh začínajících Smrtek, učňů pod ctihodným Smrtkou Faradayem, který patří k takzvané staré gardě Smrtek. Ctí přísná etická pravidla a podle nich vykonává i svou profesi. V lidmi spravované organizaci se tak začíná politikařit. Proti staré gardě vystupuje nový řád a postupně jsou i ty Smrtky, jež se jinak prohlašují za neutrální, nuceny naklonit se k jedné či druhé straně.

A vševidoucí Nimbus to všechno může jen sledovat. Zákony, kterými se on řídí a které má v sobě dokonale vštěpené, si nemůže ohýbat tak snadno, jako si Smrtky, které jsou v základu pořád jen lidé, ohýbají svá etická pravidla. Je možné, aby několikatisícové svébytné společenství mohlo ohrozit dokonalou utopii strojem řízeného světa desítek miliard lidí?

Smrtka vyvolává mnoho otázek, na které postupně nabízí různé odpovědi.

Lidé si v tomto světě mohou dělat, co chtějí, přesto ponechává Nimbus možnost pracovat a simuluje tak společenské uspořádání, jaké známe z dnešní doby, aby zamezil utrpení, které člověk zažívá, když dosáhl všeho, po čem kdy toužil. Nimbus je každému nablízku, slouží jako kamarád, rádce, terapeut, zákonodárce,

vykonavatel spravedlnosti i soudce. Své lidstvo opečovává jako domácího mazlíčka.

Je toto skutečně jeden z možných scénářů dalšího rozvoje umělé inteligence? A pokud ano, je to něco, o co bychom měli opravdu usilovat?

› TEXT Nela Parmová

› FOTO Fabio Papa

Vlastní startup si můžete naplánovat v rámci praxe

Fabio Papa propojuje zdánlivě neslučitelné – filozofii a byznys. On sám tvrdí, že filozofii lze využít k tomu, aby čelila problémům a výzvám novým a nekonvenčním způsobem, který přináší skutečnou hodnotu. Jeho zkušenosti z byznysu a filozofický náhled silně ovlivňuje to, jak přistupuje ke svým studentům. Pro naše studenty pořádá pod Katedrou filozofie Filozofické fakulty Ostravské univerzity pravidelné workshopy, kde jim pomáhá nalézt

silné stránky a potřebnou sebedůvěru, aby své teoretické humanitně společenské znalosti dokázali uplatnit v podnikatelské sféře. Studenti se naučí, jak snadné je začít vlastní startup. Celý workshop je vedený v angličtině a s důrazem na praktické dovednosti. Díky tomu se v budoucnu studenti nemusí bát začít svou kariéru v mezinárodním prostředí nebo v oborech, které s humanitním vzděláním na první pohled nesouvisí.

(?) Jaký máte vztah k filozofii? Představuje podle vás filozofické vzdělání nějakou výhodu?

Podle mého názoru představuje filozofie v každodenním životě skutečnou konkurenční výhodu. Náš svět je den ode dne složitější. Proto potřebujeme lidi, kteří jsou díky otevřenému přístupu připraveni zvládat nové výzvy. A filozofie studentům takovou výhodu poskytuje. Má minulost je také poněkud hybridní. Zpočátku jsem se zcela věnoval filozofii, ale později jsem se rozhodl dokončit studium doktorátem v oboru Business Administration. Této volby nelituji. Měl jsem možnost spojit jak lidský, tak vědecký přístup k životu. To silně ovlivňuje způsob, jakým učím.

(?) Jak lze podle vás využít filozofii v praxi?

Vždycky říkám, že filozofie je stav mysli. Co se týče podnikání, podle mých zkušeností lze filozofii využít k rozvoji logického myšlení u manažerů

a podnikatelů. Nebo opět k tomu, abychom čelili problémům a výzvám novým a nekonvenčním způsobem, který přináší skutečnou hodnotu. Odpověď tedy zní: Ano, filozofii lze využít v praxi, a to v jakékoli oblasti. Mám dlouholeté zkušenosti s propojováním filozofie s podnikáním a mohu vás ujistit, že to funguje. A to jak se studenty, tak se soukromými firmami.

(?) Na katedře filozofie jste vedl několik workshopů, kde jste studentům pomáhal najít jejich silné stránky a proměnit jejich nápady ve startup. Jak vaše workshopy fungují?

Myslím si, že každý student má nějaký talent. Mým cílem je tento talent objevit a kreativně ho posílit. Pokud se nám podaří propojit filozofii a obchodního ducha, zažívají studenti kouzelný svět, ve kterém se jejich sny mohou stát skutečností. Posílí to skutečný smysl života: pocit štěstí a spokojenosti. Toto kouzlo se děje na každém semináři

a já jsem na to opravdu hrdý. Takhle to funguje!

(?) Jaké jsou vaše zkušenosti s našimi studenty ve srovnání například s italskými?

Moje zkušenost s vašimi studenty je nesmírně pozitivní. Měl jsem možnost učit jak české, tak zahraniční studenty a zjistil jsem, že čeští studenti jsou stejně kreativní jako ti italské. Navíc akademické prostředí mi každý den pomáhá předávat to nejlepší z mých schopností a znalostí, což obohacuje můj profesní život. Dále pro mě byla velmi zajímavá možnost tvořit mezinárodní týmy, ve kterých studenti z různých zemí společně dokázali velmi efektivním způsobem rozvíjet své nápady. To mě velmi bavilo.

(?) Co od studentů ve svých workshopech očekáváte?

Já sám se snažím podat co nejlepší výkon a totéž očekávám od studentů. Zejména pokud jde o nadšení, aktivní účast »

a motivaci k učení. Pozitivní přístup k celému procesu rozvoje znalostí je nezbytný. Z tohoto důvodu celou koncepci výuky nastavuji tak, aby ji okamžitě bylo možné aplikovat v reálném životě. Zjistil jsem, že to studenti oceňují, protože příliš mnoho teorie mohou vnímat jako velmi vzdálené od toho, co potřebují, aby byli úspěšní. V neposlední řadě se snažím, aby mé workshopy byly co nejvíce interaktivní, aby se během mé lekce zapojil každý student.

(?) Co byste poradil studentům, kteří uvažují o vlastním podnikání?

První rada zní: Buďte zapálení. Pokud máte opravdovou vášeň pro to, co děláte, nic není nemožné. Druhá rada zní: Buďte analytičtí. Klíčem k úspěchu je zvážení každé části podnikatelské příležitosti. Třetí rada zní: Postavte se výzvě. Být ziskový vyžaduje čas. A studenti si toho musí být vědomi. Proto je mým mottem „bez bolesti není zisku“.

(?) Kromě workshopů pořádáte také letní školu. Na co se mohou studenti těšit, co bude jejím hlavním obsahem a cílem?

Letní škola je jedinečnou příležitostí ke vzdělávání, v krátkém čase se snažím předat všechny své podnikatelské zkušenosti a znalosti. V loňském roce čeští i zahraniční studenti zažili hluboký ponor do světa startupů. A moc si to užili, protože se naučili, jak využít kreativitu ve světě byznysu. Letos je mým cílem tuto loňskou zkušenost ještě více prohloubit, což nově zahrnuje plánování podnikání, rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem a budování nových rámců pro rozvoj a testování podnikatelských nápadů. Jsem si jistý, že studenti budou nadšeni! ▲

Fabio Papa, PhD – profesor podnikového managementu a ředitel I-AER, Institutu aplikovaného ekonomického výzkumu v Miláně, kde vede tým 27 průmyslových výzkumníků. Je profesorem ekonomie na Univerzitě v Maceratě a hostující lektorem na Univerzitě v Šiauliai v Litvě, vědeckým koordinátorem na 24Ore Business School v několika magisterských programech v Miláně a Římě.

Tento seminář byl velmi přínosný a byl zaměřen na nejdůležitější aspekty startupů. Za mne nejlepší zkušenost byla ta, že jsem intenzivně používala anglický jazyk a to před skupinou, kterou neznám. Co více, tato zkušenost mě motivovala a nyní zvažuji stáž, Erasmus či dokonce přestěhování do ciziny.

Katka

Kurz doporučuji každému, kdo uvažuje nad vybudováním vlastní firmy. Odejde se znalostí nejčastějších chyb startupů a pochopením důležitosti managementu. Navíc se naučí vypočítat si, jestli má nápad šanci ještě dřív, než začne podnikat.

Karolína

Během těchto 4 dnů jsem si prohloubila znalosti v oblasti startup tvorby. Společně s lektorem jsem vypracovala podrobný plán pro vytvoření vlastního podniku. Děkuji doktoru Papovi a Ostravské univerzitě za tuto příležitost!

Svitlana

Workshop je součástí předmětu KFI/7prax Odborná praxe, do něhož se může zapsat kterýkoli student Ostravské univerzity. Letos byl o něj veliký zájem a z toho důvodu je v plánu jeho otevření i v letním semestru 2023/2024. Během čtyř dnů se studenti seznámili se základy podnikání, přičemž závěrečným výstupem byla prezentace vlastního startupu v angličtině.

› TEXT Nela Parmová

Filda klade důraz na přenositelné pracovní kompetence a praxi

Filozofická fakulta nabízí hned několik možností, jak si studenti mohou rozšířit své studium o další praktické dovednosti. Vedle povinných praxí jsou to především studijní moduly. Některé z nich jsou výrazně zaměřené na kompetence a dovednosti

nezbytné pro začínající manažery. Nově ke stávající nabídce přibyly dva prakticky zaměřené studijní moduly: *Přenositelné pracovní kompetence pro trh práce* a *Základy žurnalistiky*.

Zbrusu nové duo modulů *Přenositelné pracovní kompetence pro trh práce* I. a II. má za sebou první pilotní rok a reakce studentů jsou pozitivní, zejména proto, že si vyzkouší dovednosti, na něž se v rámci běžného studia neklade až takový důraz, avšak zaměstnavatelé je od absolventů vysokých škol očekávají. „Od zaměstnavatelů víme, že vyžadují od svých zaměstnanců mnohem víc než oborové znalosti,“ uvádí garantka modulu Lucie Dokoupilová z katedry sociologie a pokračuje: „potřebují, aby absolventi uměli řešit konfliktní situace, uměli pracovat v týmu nebo si dokázali efektivně rozplánovat čas.“ To jsou přesně kompetence, s nimiž má řada absolventů při nástupu do prvního zaměstnání potíže a zbytečně je to brzdí při kariérním růstu. V rámci modulu si proto studenti mohou vyzkoušet práci v mezinárodním týmu, kde je jejich hlavním úkolem společné řešení poměrně problematických úkolů, kde musí prověřit své komunikační schopnosti i argumentaci, a to v online prostředí.

Přenositelné pracovní kompetence dávají nahlédnout do práce manažera

„Cílem našeho modulu je odhalit studentům jejich silné stránky, rozvíjet

je, naučit je sebezprezentaci, argumentaci a ukázat jim, jak se řeší krizové a stresové situace a dát prostor flexibilitě spojené s podnikavostí,“ doplňuje Dokoupilová. Moduly běží po sobě ve dvou semestrech se zkratkami PPK I. a PPK II. První modul je zaměřený na tyto základní okruhy: týmová spolupráce, komunikace, time management a sebeřízení. Studenti, kteří se rozhodnou pokračovat v navazujícím modulu PPK II., se pak seznamují se základními manažerskými dovednostmi jako je analýza a řešení problémů, projektový management, adaptabilita, flexibilita a podnikavost, prezentační dovednosti a vyjednávací schopnosti, přičemž veškerá výuka probíhá ve spolupráci s manažery z praxe, kteří poskytují zpětnou vazbu. Naučit se přijímat objektivní kritiku je přitom jedna z dovedností, kterou se mnozí studenti musí rovněž učit. Pokud si však výše uvedené osvojí, mají velkou naději, že hned po ukončení studia obsadí pozici ve středním či vyšším managementu, kam řada vysokoškoláků směřuje. Po ukončení modulu totiž obdrží certifikát, kterým mohou prokázat, že se cíleně zaměřili na rozvoj takzvaných přenositelných pracovních kompetencí, jež jsou pro práci manažera naprosto nezbytné.

„Samotnou práci se dokáže každý zaměstnanec naučit poměrně rychle, ale zaměstnavatelé a firmy hledají týmové

hráče, spolehlivé lidi, kteří dokáží ve prospěch celku potlačit své ego, ale zároveň prosadit dobrý nápad. Když studenti opouštějí vysokou školu, měli by vědět, co se od nich v praxi očekává, a přesně k tomu slouží naše moduly,“ uzavírá Lucie Dokoupilová.

V modulu Základy žurnalistiky si studenti vyzkouší, zda je bude bavit novinářská profese

O studium žurnalistiky je ze strany uchazečů poměrně zájem. Filozofická fakulta v tuto chvíli nabízí modul *Základy žurnalistiky*, který studenty Ostravské univerzity seznamuje s prací televizního reportéra nebo píšící novinářky. Modul trvá rovněž dva semestry a jeho součástí jsou vedle teoretických předmětů i prakticky zaměřené předměty. V té teoretické části se studenti učí rozlišovat mezi různými žurnalistickými žánry a některé z nich využívat v praxi. Vyzkoušíte si volně dostupné nástroje na tvorbu audiovizuálních obsahů a na vlastní kůži poznají prostředí ostravského studia České televize a redakční práce v Deníku N. Modul je složen z šesti předmětů:

Úvod do žurnalistiky, Psaná žurnalistika, Televizní žurnalistika, Dramaturgické praktikum, Praxe »

v médiích a Expertní blok s přednáškami vybraných odborníků a odbornic z české mediální praxe. Výuku zajišťují redaktoři a novináři z České televize, Deníku N a Katedry sociologie FF OU, která je garantem modulu *Základy žurnalistiky* i *Přenositelných pracovních kompetencí*.

Brzy už i jako bakalářské studijní programy

V tuto chvíli se do modulů mohou hlásit všichni studující na Ostravské univerzitě bez ohledu na to, jaký studují obor.

V modulu *Přenositelné pracovní kompetence pro trh práce* se budou potkávat s kolegy z Trnavské univerzity a Slovenské technické univerzity v Bratislavě. Do

budoucná je ale snaha akreditovat dva nové profesní studijní programy – *Žurnalistika a Aplikovaná humanitní studia pro pracovní trh*, které obsahově rozpracovávají témata stávajících modulů, ale nově budou nabízeny jako běžné studijní bakalářské programy, do nichž se bude možné hlásit ze střední školy. Pro uchazeče se tak nabídka studia rozšíří, stávající studenti se však nyní mohou hlásit do modulů, které naleznou v sekci celoživotního vzdělávání, kde jsou v nabídce další moduly a kurzy. Δ

Přihlašování do modulu PPK I. je již otevřeno od 13. března do 31. srpna 2023.

Přihlašování do modulu PPK II. bude otevřeno od 1. října 2023 do 31. ledna 2024.

Přihlašování do modulu *Základy žurnalistiky* bude otevřeno v lednu a únoru 2024.

Přihlašování do stávajícího osmého běhu ověřeného modulu *HR-personální konzultant* bude otevřeno od 11. prosince 2023 do 9. února 2024.

> TEXT Nela Parmová

Nový evropský projekt na podporu žen

DIGITAL WOMANIST
01000100 01010111

využívajících IT v oblasti humanitních věd

Že digitální technologie nemusí být zdaleka jen doménou mužů a že mají své pevné místo také v oblasti humanitních věd, dokazuje strategický mezinárodní projekt Digital Womanist podporovaný programem Erasmus+.

Projekt navazuje na strategické aktivity Evropské komise, mezi nimiž jsou například iniciativy Women4IT a DIGITALEUROPE. Ostravská univerzita je přitom jedinou tuzemskou univerzitou, která se do projektu zapojila.

„Myslím, že je velmi důležité, aby programovalo více žen. Mým sloganem je: Výpočetní technika je příliš důležitá na to, aby byla ponechána jen mužům,“ tvrdila Karen Spärck Jones, britská vědkyně a vynálezkyne konceptu inverzní frekvence dokumentů, který tvoří základ většiny moderních vyhledávačů. Její výrok je hlavním sloganem celého projektu, jehož cílem je ukázat akademičkám a studentkám humanitních oborů cestu, jak mohou při své práci využívat volně dostupné digitální nástroje. Má zvýšit jejich kompetence a dovednosti při využívání nových technologií, aby se staly běžnou součástí studia a výuky, zlepšit konkurenceschopnost absolventek na trhu práce i zájem o práci v oblasti ICT a zmenšovat takzvaný *gender gap* v oborech informačních a komunikačních technologií, který je v České republice jedním z nejvyšších v rámci zemí EU (v České republice tvoří 89 % všech zaměstnanců v ICT oborech muži).

„Chtěli bychom do budoucna nabídnout předměty, které budou implementovat moderní IT technologie přímo do výuky, případně i do výzkumu v humanitních vědách a ukázat studentkám konkrétní digitální nástroje, naučit je s nimi pracovat a využívat v praxi, aby se staly samozřejmou součástí jejich práce,“ uvádí hlavní garantka projektu za Ostravskou univerzitu doc. Daniela Rywíková a pokračuje: „Výstupem v rámci takového předmětu nemusí být klasická seminární práce, ale například elektronický interaktivní pracovní list, mapa či digitální kniha, webová stránka a podobně. Digitální instrumenty budou dozajista i pro studentky mnohem zábavnější, a navíc tím získají vedle oborových znalostí další dovednosti, které je do budoucna zvýhodní.“ Digitální technologie nabízí celou škálu možností využití, díky nim se může výuka obohatit o nejrůznější interaktivní gis mapy zaměřené na nejrůznější témata – například Židovské obyvatelstvo, zaniklé památky apod., lze je využít pro tvorbu interaktivních časových os, videí, které jsou pro studenty

i běžné uživatele dostupnější a zajímavější než klasická mapa či kniha.

Součástí projektu bude také workshop pro akademičky OU, které by svou výuku rády inovovaly a obohatily o tyto možnosti a zároveň svým studentkám a studentům ukázaly, co všechno lze při studijních výstupech využít a jak pracovat kreativněji. Ve výuce se běžně využívají online vokabuláře, digitální slovníky a databáze, což jsou základní digitální nástroje, ale úplně neodpovídají cílům projektu. „Na fakultě je zatím pouze jediný předmět zcela zaměřený na práci s moderními digitálními technologiemi a jejich uplatnění v praxi, a to na katedře dějin umění a kulturního dědictví. Studentky a studenti studijního programu dějin umění si mohou zapsat předmět CAD systémy – praktický seminář, kde se naučí programovat v programu AutoCAD a například naprogramovat a namodelovat 3D objekt, navrhnout rekonstrukci fragmentu architektury a následně jej vytisknout na 3D tiskárně a podobně. Cílem projektu je přinést do humanitních oborů další přidanou hodnotu a jejím absolventkám novou kompetenci. V ideálním případě je pak širší zapojení ICT technologií a metod do výzkumu v humanitních vědách, což, jak se ukazuje například na úspěšných ERC projektech, bude v budoucnu čím dál více žádoucím prvkem při posuzování vědeckých projektů v rámci humanitních věd nejen na úrovni EU,“ dodává doc. Rywíková. V této chvíli je projekt určen výhradně akademičkám, v další fázi se však počítá se zapojením studentek. Jejich úkolem bude zapojení do experimentální „blended“

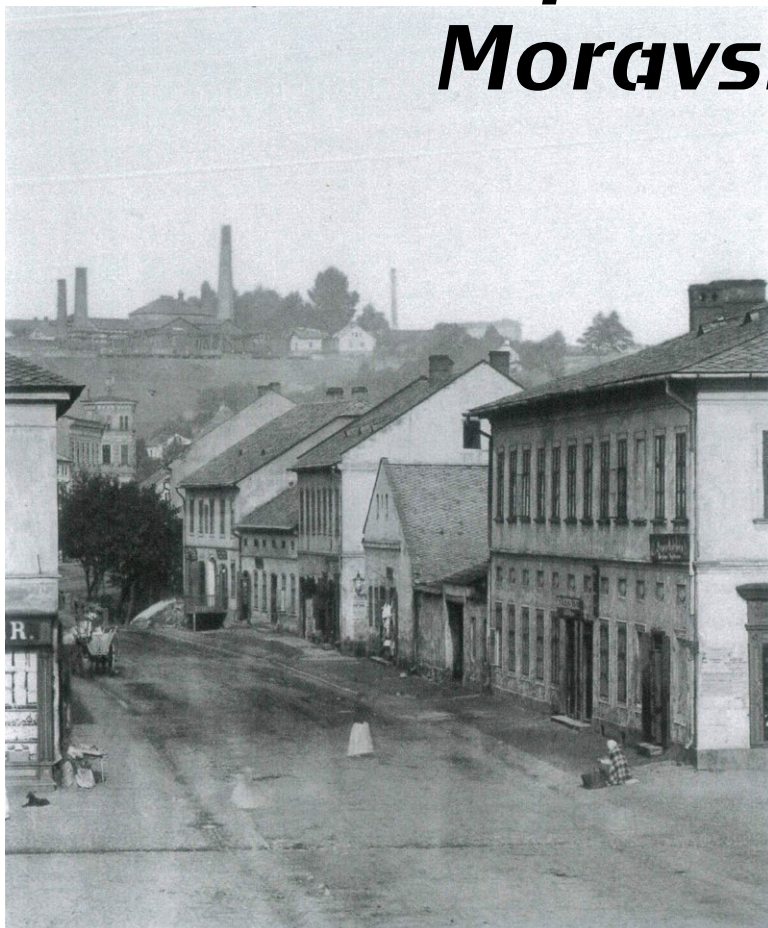
výuky, jejíž součástí budou praktická cvičení zaměřená na řešení manažerských a technologických problémů. Jejich zkušenosti, doporučení a zpětná vazba bude základem pro studijní plán Digital Womanist. Cílem je rozvoj IT dovedností studentek humanitních oborů a vytvoření interaktivních školicích videí, které budou součástí vzdělávacího televizního programu „DIGIT“ – zvyšování IT kvalifikace žen.

Do projektu jsou zapojeny vedle pěti zahraničních univerzit také soukromé subjekty, IT firmy či organizace působící ve veřejném sektoru. Ti budou společně tvořit základní kurikulum pro studijní program reagující na aktuální potřeby trhu práce a reflektující nejnovější trendy v oblasti *digital skills*. Projekt je důkazem, že humanitní vědy rozhodně nejsou odtrženy od digitálních technologií, ale zatím není jejich užití v těchto oborech tolik rozšířeno, což by se do budoucna, i díky tomuto projektu, mělo změnit.

Součástí výstupů projektu jsou také krátká videa, představující za každou ze zapojených zemí jednu významnou ženskou osobnost, vědkyni, která reflektuje cíle a smysl projektu. Za Českou republiku jí bude prof. Soňa Kalenda z Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity, která se dlouhodobě věnuje digitální chudobě a digitálnímu vyloučení a ve svém mezinárodně uznávaném výzkumu bohatě zapojuje digitální technologie. Videá mají inspirovat a motivovat další kolegyně a studentky, aby zahrnuly moderní technologie do své práce a nebyly se jejich využití.

S knihou Vzpomínky na starou Moravskou Ostravu

› TEXT Nela Parmová

Čas od času má každý z nás touhu podívat se do minulosti, zjistit, jak vypadala známá místa před sto a více lety, jak lidé kdysi žili, jak se bavili či jak trávili volný čas. Přesně takový vhled nám umožňuje nová publikace muzikologa Viktora Velka a kolektivu s názvem *Vzpomínky na starou Moravskou Ostravu*, na níž se podíleli také studenti Katedry historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity pod vedením prof. Aleše Zářického.

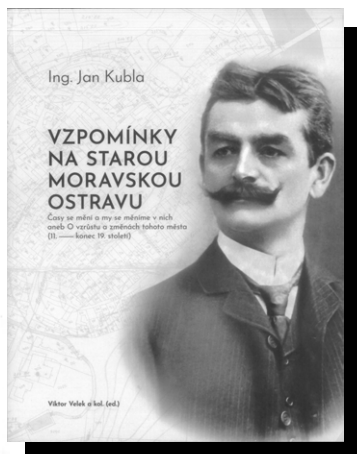
^ Pohled do ulice 28. října směrem k mostu Miloše Sýkory, kolem roku 1880

je cestování časem dovoleno

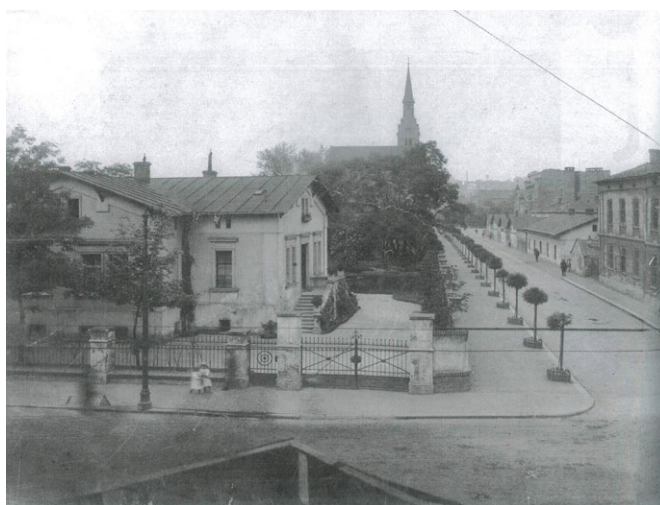
Publikace zachycuje barvitý obraz Ostravy, jak je ve svých pamětech popisuje ostravský patriot, podnikatel a báňský inženýr Jan Kubla (1859–1940). Dnes už neznámá postava, přitom ve své době byl člověkem velmi činným a aktivním ve spolkovém, kulturním i sportovním životě Ostravy, a hlavně to byl skvělý pozorovatel, který si všímal mnoha oblastí života kolem sebe. Jan Kubla zanechal ve své pozůstalosti paměti, v nichž popisuje Ostravu jako svérázně a rychle se měnící průmyslové město, zaznamenává mnoho významných okamžiků na konci

19. století, rozrůstání města i zanikání toho starého, vznik šachet a oceláren i mnoha firem a podniků, kostelů a ulic. Mnoho popsaných informací je historikům dobře známých, ale Kubla popisuje i nejrůznější osobní zážitky a méně důležité události, všímá si lidí, významných i nevýznamných postaviček tvořících charakter města a právě v tom jsou Kublovy zápisky zvláště cenné. Přináší řadu nových skutečností, které nejsou historikům zcela známé nebo byly dosud opomíjené. V tomto ohledu je publikace zajímavá a přínosná i pro badatele a odbornou veřejnost.

„Jan Kubla se svérázně věnuje tomu, jak v jeho době vypadaly ulice v Moravské Ostravě, jak vypadaly různé strany hlavního náměstí, hradby, hřbitovy a další lokality. A pak už popisuje, jak vzniklo označení chachaři, či jak vypadal zaniklý hostinec U Zeleného stromu. Skvěle popisuje vedle konkrétních osob i ‚figurky‘, které tehdy v Moravské Ostravě žily. Některé jsme dokázali na základě indicií identifikovat jménem a příjmením, někdy i adresou a rodinnými vazbami,“ popisuje Viktor Velek a dodává, že v knize nechybí ani popisy řady hotelů, hospod a podniků, kdy mnohé z nich

^ Pohled ulicí Dlouhou směrem k náměstí, kolem roku 1880

^ Křižovatka ulic Nádražní a Českobratrská, pohled směrem k evangelickému kostelu, kolem roku 1910

^ Pohled na baziliku Božského Spasitele z Kudělkova statku (č. p. 142) na Nádražní ulici, 1903

sice zanikly, ale jsou i takové, které stojí dodnes. Na základě Kublových detailních a důsledných popisů si historici dokázali vytvořit ucelenou představu o podobě i životě v tehdejší Ostravě a totéž se snažili přenést i do publikace.

Místa, jazyk i obyčejný život na konci 19. století

Kubla nepopisuje jen místa a proměny města, ale i to, jak se zde žilo, mluvilo, jak se lidi bavili, jak vypadaly trhy, srovnává, jak se žilo Čechům, Židům či Němcům. Věnuje se i ostravskému dialektu nebo třeba názvům ulic.

„Ostrava v té době vypadala samozřejmě úplně jinak. Zcela jinak vypadala Nová Karolína, u Elektry byly zahrady, tekly tu potoky, které jsou dnes svedeny do trubek, a my je vůbec nevidíme. U hotelu Imperial stával

mlýn. A Jan Kubla to vše plasticky popisuje, často v mnohagenerační perspektivě,“ říká Viktor Velek. Vše je důkladně zachyceno v textu, ale mnoho popisovaných míst naleznou čtenáři v doprovodné obrazové příloze, kde jsou fotografie Ostravy v rozmezí let 1880 až do poloviny 20. století. Na fotografiích jsou řemeslnické krámký i s jejich prodejci, selské dvory s chlívký a stodolami, vidíme rozlehlé zahrady tam, kde jsou dnes jen domy a silnice. Někdy jsou pohledy zachyceny, jak vypadaly na začátku 20. století a pro srovnání, jak vypadají dnes. Díky rodinným fotografiím nám před očima ožívá i celá rodina Jana Kubly, jeho rodiče, příbuzní a děti, dává nám nahlédnout do života měšťanské rodiny na konci 19. století. Jan Kubla a pečlivá práce historiků nám umožňuje vidět Ostravu a život v ní tak, jak ho už dávno neznáme.

Kublovy paměti objevil Viktor Velek zcela náhodně při zpracovávání tetralogie zachycující hudební život a migraci umělců pohybujících se mezi Ostravou a Vídní. V této souvislosti nemohl opomenout významného operního pěvce Vídeňské státní opery, Národního divadla a mnoha dalších světových scén Richarda Kublu, jemuž věnoval jeden celý díl své tetralogie. Na zápisky Richardova otce nečekaně narazil v jedné z garáží na Těrlicku, kde byla uložena pozůstalost po Richardu Kublovi a jeho sestře Marii. Tak cenný a neprobádaný materiál samozřejmě nemohl zůstat bez povšimnutí. S pomocí historiků Filozofické fakulty a Archivu města Ostravy vznikla pozoruhodná kniha, která je svým pojetím velmi přístupná jak laické, tak odborné veřejnosti.

Není nám to jedno.

Studentská komora vyzývá k podpoře humanitních oborů

› TEXT Jana Hájková

Podfinancované vysoké školství a tristní situace humanitně zaměřených fakult se v médiích intenzivně řeší posledních několik měsíců. Hlavním problémem jsou nízké platy – zejména ve srovnání s regionálním školstvím a jinými fakultami – a zároveň nepochopení, proč jsou naše obory pro společnost důležité. Spousta reportáží, hromada článků a příspěvků na sociálních sítích a nespočet kroků samotných vyučujících – ani tohle všechno nestačilo k tomu, aby se sami studující začali ve větší míře o tento problém zajímat. Otázkou ale zůstává, co to znamená pro nás studující. Mnohým totiž nedochází, že se nás to velmi úzce dotýká v rovině současné i budoucí.

I my studující jsme si mohli všimnout, že některé naše katedry již právě z důvodu neúnosné finanční situace odchod akademiků a akademiček postihl. Pokud se finanční situace nezlepší, hrozí, že budou odcházet další. Menší počet vyučujících na katedře znamená větší

vytížení výukou, což se může promítnout do kvality samotné výuky, vědecké činnosti a také kvality života. Akademici a akademičky jsou přeci jen také lidé, jejich práce ale zdaleka nekončí odchodem z práce domů. Tak jako se my doma připravujeme do hodin, zpracováváme projekty a píšeme závěrečné práce, se naši vyučující připravují, píší a dále vzdělávají. Adekvátní počet adekvátně placených zaměstnanců je pro vyváženější a rychlejší rozvoj fakulty i univerzity klíčový.

Někteří z nás aspirují na akademickou dráhu. Od empatie a touhy po spravedlnosti se tak dostáváme k vlastní budoucnosti. Ve zkratce to znamená, že za pár let se můžeme v obdobné situaci sami ocitnout. Stojíme proto před volbou, která není motivována znalostmi, talentem nebo seberealizací, ale čistě pragmaticky se rozhodujeme, zda se jako doktorandi nebo odborní asistenti uживíme. Je smutné vidět schopné a talentové vyučující, vědce a vědkyně, které okolnosti dohání

k odchodu. Ještě smutnější pak je, když si uvědomíme, že si sami musíme vybrat mezi vášní pro akademickou práci, která nás třeba finančně nezajistí, regionálním školstvím, které nás vědecky tolik neposune, a úplnou změnou oboru.

Je třeba bourat stereotypy a ukázat, že filozofické a humanitně zaměřené fakulty mají smysl a své místo ve společnosti. Jako studentky a studenti z AS FF OU jsme se připojili ke stanovisku Asociace děkanů filozofických fakult ČR v otázce podpory humanitních a sociálněvědních oborů a 28. března jsme se zúčastnili protestní akce Hodina pravdy v Olomouci. Na webových stránkách iniciativy můžete sledovat aktuální dění a přispět svým názorem pomocí dopisu o důležitosti jednotlivých oborů, podpisem petice, vyjádřením solidarity či všeobecnou osvětou.

Zapojte se taky a ukažte, že #mameSMYSL!

V příštím čísle...

[↗] **GENERAČNÍ STŘETY** – tak by se dalo jednoduše nazvat hlavní téma příštího vydání. Každá generace vnímá tu nastupující mnohem více kriticky než svou vlastní. V příštím čísle se budeme zabývat tím, co řeší dnešní GENERACE Z, čeho se obává a jak vidí svou budoucnost. Příští číslo bude věnováno hlavně studujícím, jejich představám o budoucnosti, současným obavám a momentálním potřebám. Pokusíme se nahlédnout, o kolik těžší nebo jednodušší je jejich život v porovnání s generací jejich rodičů.

[↗] Je opravdu nastupující generace tak křehká či sobecká, jak se o ní tvrdí? Covidová opatření, sociální sítě či tlak na výkon mohou být příčinou řady **PSYCHICKÝCH POTÍŽÍ I NÍZKÉHO SEBEVĚDOMÍ** u mladých lidí. Co všechno formuje mladého člověka a jakým nástrahám musí čelit.

[↗] Vyzpovídáme jak vyučující, tak studenty, abychom zjistili, co od sebe vzájemně očekávají, jak by **MĚL VYPADAT IDEÁLNÍ STUDENT** a jak by měla vypadat **IDEÁLNÍ VYSOKÁ ŠKOLA A JEJÍ VYUČUJÍCÍ**.

[↗] Podíváme se, **CO NEJVÍCE OVLIVŇUJE MLADÉHO ČLOVĚKA**, jeho sebehodnocení, s kým se identifikuje, co ho zajímá a baví. Nabídneme přehled subkultur, čím se vyznačují a kdo se s nimi nejčastěji identifikuje a proč.

◀ Zadání: Generace Z, citlivá, melancholická, Midjourney

... a mnoho dalšího

**PŘÍŠTÍ ČÍSLO
OFFLINE VYJDE
V LISTOPADU 2023**

[↗] Konkrétně se podíváme na **PROFIL STUDENTA OSTRAVSKÉ UNIVERZITY**, jak region či rodinné zázemí přispívá k motivaci jít studovat a dokončit vysokoškolské vzdělání. Proč tolik studentů ukončuje studium během prvních dvou let a zda je pro ně studium stále onou zárukou lepší budoucnosti. Zaměříme se na odpadovost studentů, co je její nejčastější příčinou, co by studenty více motivovalo, aby dokázali studium dokončit. Jakou pomoc by ze strany vysoké školy ocenili?

[↗] Kromě toho se v příštím čísle dočtete o zajímavých knížkách a **NOVINKÁCH Z FILOZOFICKÉ FAKULTY** Ostravské univerzity, přineseme rozhovory, tipy i zahraniční zkušenosti našich studujících.

Klíč ke kvízu na straně 24–26

[text-1] AI

[text-2] AI

[text-3] HUMAN (Lucie Stuchlíková, seznam zprávy) Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-dve-minuty-glosa-babis-vam-vysvetli-jak-mate-zit-224143>

[text-4] HUMAN (Ondřej Sliška)

Napsal jsem maturitní sloh podle zadání ještě předtím, než jsem se podíval na text umělé inteligence

[text-5] HUMAN (Karel Čapek: O dvojích činitelích)

[text-6] AI

[text-7] AI

[text-8] HUMAN (William Shakespeare: Sonety, sonet číslo 20)

Dostupné z: <https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/60/19/36/sonety.pdf>

[text-9] AI

[obrázek-1] HUMAN (Engin Akyurt)

Zdroj: pexels.com

[obrázek-2] AI

[obrázek-3] HUMAN (Alexander Grey) Zdroj: pexels.com

[obrázek-4] AI

[obrázek-5] AI

[obrázek-6] HUMAN (Jan Ulfshede)

Zdroj: pexels.com

Máme smysl, jsme taky učitelé...

romanista

lingvista

doc. Mgr. **Jan Lazar**, Ph.D.

Se studenty pracujeme na česko-québeckém slovníku, aby každý profesionální překladatel a tlumočník z francouzštiny dokázal dohledat i to nejméně frekventované slovo, neobvyklé výrazy a obraty, s nimiž si překladače a běžné slovníky neporadí.

historik

doc. Mgr. **Jiří Brňovják**, Ph.D.

Máte rádi historické filmy, dokumenty, beletrii nebo zámecké prohlídky? V pozadí toho všeho stojí celá řada odborníků a jejich výzkum. Ve svém výzkumu přispívám k vytvoření představy, jaké byly v minulosti společenské struktury, jaké role a povinnosti zastávala šlechta, jak bydlela či trávil čas.

památkářka

Mgr. **Květa Jordánová**, Ph.D.

Učím studenty ochraně památek a přípravě edukačních programů pro rodiny, seniory, školy, aby každá prohlídka zámku, muzea či technické památky byla všem srozumitelná, přinášela zábavu a potěšení.

filozof

Mgr. **David Černín**, Ph.D.

Poznání minulosti je mnohdy důležitější, než si uvědomujeme. Vede nás k pochopení mnoha jevů a formuje hodnoty i osobní identity v moderní společnosti. S kolegy zkoumáme možnosti výuky dějepisu, který nabízí fascinující prostor pro prohloubení kritického myšlení a mediální gramotnosti.

historička umění

doc. PhDr. **Daniela Rywиковá**, Ph.D.

Jazykem minulosti jsou také obrazy, symboly, gesta a barvy. Věnuji se interpretaci a ikonografii středověkého umění, jež je důležitou součástí naší společné kulturní paměti, historie a identity. Díky ikonografii dokážeme proniknout do duchovního a kulturního světa našich předků, jehož stopy nalezneme i v dnešní době.

psycholog

Mgr. **Josef Kunderát**, Ph.D.

Občas se děti bojí nebo nemohou slovy popsat, co prožívají. Společně s kolegy informatiky jsme vytvořili software, který pomůže dětem i učitelům lépe identifikovat problémy se školou a vztazích mezi spolužáky. I díky zapojení strojevého učení mohou školní psychologové lépe pracovat s pocity a postoji vašich dětí.

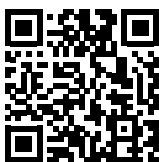
anglistka

Mgr. **Zuzana Hurtová**, Ph.D.

Největší přínos své práce vidím ve výuce. Snažím se vychovat kompetentní a sebevědomé osobnosti, které se díky svým jazykovým znalostem obchodní angličtiny a schopnostem orientovat se v základních žánrech ústní i písemné firemní komunikace dokáží okamžitě a plně zapojit do chodu firem nejen s mezinárodní účastí.

hodinapravy.cz

9 772694 781008

